

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Muslimská rodina v transkulturní perspektivě

Bakalářská práce

Autor: Lucie Slivová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lucie Slivová
Studium:	P14P0205
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce:	Muslimská rodina v transkulturní perspektivě
Název bakalářské práce AJ:	Muslim Family in Transcultural Perspective

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Hlavním cílem bakalářské práce je hledání obrazu člověka v islámské kultuře tak, jak se vyjevuje v islámském pojetí rodiny. Analýza rodiny představuje vhodný nástroj pro hledání možných transkulturních přesahů a perspektiv v islámské antropologii jako univerzálně přítomný a zároveň výrazně kulturně podmíněný fenomén. Práce bude vycházet z kulturně antropologického přístupu k rodině jako k jednomu ze základních stavebních kamenů kultury a společnosti. Největší část práce se bude týkat konkrétní podoby zmíněné muslimské rodiny, a to například: jak vypadá postavení rodičů k dětem, postavení rodičů navzájem, celkové popsání jejich rodinného života, vzdělávání či výchova malých muslimů. Tato analýza vyústí v nárys základních obrysů islámské antropologie a jeho zasazení do současných úvah o rodině a její podstatě. Zároveň v komparaci s pojetím rodiny v jiných kulturních okruzích povede k promýšlení otázky, nakolik se v islámské rodině vyjevuje základní transkulturní perspektiva nepodmíněné důstojnosti lidské osoby. 1. Heuristika - vyhledávání literatury a dalších informačních zdrojů. 2. Stanovení základní hypotézy práce a vhodné metodologie. 3. Vytvoření struktury práce. 4. Sepsání finálního textu.

Denny, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec, 3. vydání, Praha: Prostor, 2003 Skupnik, Jaroslav. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě, 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010 Hammudah, Abdalátí. Zaostrěno na islám, přepracované vydání, Praha: Islámská nadace, 2010 Crofter, Warren. Velká kniha islámu, 1. vydání, Praha: BVD, 2006 Haeri, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, vývoj, současnost, Olomouc: Votobia, 1997 Kropáček, Luboš. Duchovní cesty islámu, 5. vydání, Praha: Vyšehrad, 2011 Tauer, Felix, Svět islámu, 2. vydání, Praha: Vyšehrad, 2006

Garantující pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Macek
Oponent:	Mgr. et Mgr. Petr Mikoška, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	25.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 01.06.2017

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Petru Mackovi za odbornou pomoc a cenné rady, které mi poskytoval při zpracování bakalářské práce.

Anotace

SLIVOVÁ, LUCIE. *Muslimská rodina v transkulturní perspektivě*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 51 s. Bakalářská práce.

Hlavním cílem bakalářské práce je hledání obrazu člověka v islámské kultuře tak, jak se vyjevuje v islámském pojetí rodiny. Analýza rodiny představuje vhodný nástroj pro hledání možných transkulturních přesahů a perspektiv v islámské antropologii jako univerzálně přítomný a zároveň výrazně kulturně podmíněný fenomén. Práce bude vycházet z kulturně antropologického přístupu k rodině jako k jednomu ze základních stavebních kamenů kultury a společnosti. Největší část práce se bude týkat konkrétní podoby zmíněné muslimské rodiny, a to například: jak vypadá postavení rodičů k dětem, postavení rodičů navzájem, celkové popsání jejich rodinného života, vzdělávání či výchova malých muslimů. Tato analýza vyústí v nárys základních obrysů islámské antropologie a jeho zasazení do současných úvah o rodině a její podstatě. Zároveň v komparaci s pojetím rodiny v jiných kulturních okruzích povede k promýšlení otázky, nakolik se v islámské rodině vyjevuje základní transkulturní perspektiva nepodmíněné důstojnosti lidské osoby.

Klíčová slova: islám, rodina, muslim, příbuzenství, transkulturalita, manželství, výchova dětí, rodinné rituály

Annotation

SLIVOVÁ, LUCIE. *Muslim Family in Transcultural Perspective*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2017. 51 pp. Bachelor Degree Thesis.

The main goal of the bachelor's thesis is to search for the view of man in Islamic culture as it shows in the Islamic concept of family. Analysis of the family represents a suitable tool for finding potential trans-cultural overlaps and perspectives in Islamic anthropology as universally present and considerably culturally determined phenomenon. Thesis will be based on cultural and anthropological approach to the family as one of the cornerstones of culture and society. The largest part of the thesis will reverse to specific forms mentioned Muslim families, for example: how looks like the position of parents to children, parents position themselves, describe their overall family life, education or training young Muslims. This analysis will result in the delineation of basic outlines of Islamic anthropology and its integration into current thinking about the family and its substance. Also in comparison with the concept of the family in different cultural topics will lead to reflection questions how much the Islamic family reveals the basic transcultural perspective unconditional dignity of the human person.

Keywords: islam, family, muslim, family relationship, transculture, marriage, children's upbringing, family's rituals

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Kritika literatury.....	2
3. Teoretický rámec rodiny.....	3
3.1. Aplikace na muslimskou rodinu.....	4
4. Základní informace k islámu	6
5. Počátek rodiny	9
5.1. Zásnuby.....	10
5.2. Věno.....	12
5.3. Sňatek	14
5.4. Manželství.....	17
5.4.1 Dočasná manželství	18
5.4.2 Polygamie.....	19
5.5. Manželé.....	21
5.5.1 Zahalování.....	26
5.6. Tabu témata.....	27
6. Narození dítěte	29
7. Chod domácnosti.....	32
7.1. Výchova	32
7.2. Vzdělávání	34
7.3. Rodinné rituály.....	36
7.3.1 Obřízka.....	36
7.3.2 Vánoce	37
7.3.3 Nový rok	37
7.3.4 Smrt a pohřeb	38
8. Konec rodiny.....	40
9. Transkulturní perspektiva	42
10. Závěr.....	46
11. Bibliografie	48

1. Úvod

Islám sám o sobě je velmi zajímavé náboženství. Naši pozornost dnes navíc přitahuje o to více, kdy se skoro týdně dozvídáme z médií o teroristických útocích. Tomuto tématu se však bakalářská práce věnovat nebude. Naším hlavním zájmem je muslimská rodina, která tvoří velmi důležitou součást a do jisté míry srdce celého islámu. Zdejšímu fenoménu se věnuji již od začátku svého studia Transkulturní komunikace, a tak přirozeně vykrytalizovalo, že jsem si vybrala pro svou práci právě muslimskou rodinu. Hlavním cílem předkládané práce je pokus o nalezení obrazu člověka v již zmíněné islámské kultuře tak, jak se vyjevuje v jejich pojetí rodiny. Dále budeme na příkladu islámu sledovat možnou transkulturní perspektivu. Tedy diskuzi o tom, nakolik je rodina kulturně podmíněná a nakolik je naopak univerzálním, transkulturním jevem. Téma práce – analýza rodiny v islámské kultuře – by tedy na jedné straně měla vést k představení základních rysů islámské antropologie a na druhé straně k propojení se současnými diskuzemi o povaze a podstatě rodiny jako fenoménu, který je určován kulturou a zároveň překračuje čistě kulturní rámeček.

Celý text je členěn do osmi hlavních kapitol. Hned v první nalezneme kritiku literatury, která je vzhledem k tématu velmi důležitá. Při zkoumání muslimské rodiny, která má radikálně odlišné pojetí kultury, náboženství či rodiny, musíme dbát na to, abychom brali v úvahu i místo původu samotného zdroje. Teoretický rámeček rodiny z pohledu kulturní a sociální antropologie najdeme ve třetí kapitole, kde je hlavní otázkou, zda je vůbec rodina univerzálním prvkem či nikoliv. Dále se zabýváme příbuzenskými vztahy, proč jsou důležité a z jakého důvodu je člověk potřebuje vytvářet. Na tyto informace navazuje přímá aplikace do muslimské rodiny. Následuje krátká kapitola, kde se dozvíme ve zkratce pár důležitých bodů z islámu.

Pátá kapitola začíná stěžejním okamžikem - počátkem rodiny. Bez prvotních zasnub, následujícího sňatku a manželství by se rodina vůbec nemohla zrodit. Základem je muž a žena, kteří se spojí v jedno a vytvoří společný celek, který se později rozrůstá, ovšem jádro stále zůstává zakořeněno zde. Zároveň jsme v této části nastínili i problematiku okruhy jako dočasná manželství, polygamie či tabu témata. Další kapitola pokračuje tak, jak přirozeně pokračuje i manželský muslimský život.

Sedmá kapitola načrtává už praktický chod domácnosti, takže vše, co se týká výchovy rodičů, vzdělávání dítěte či rodinných rituálů. Těch má každá kultura mnoho, ačkoliv

se dnes už na spoustu z nich, především v našem kulturním okruhu, zapomíná. Islám je z tohoto hlediska od západního světa velmi odlišný. Když už si nějaké tradice uchová, cenní si jich. Jako u každého manželství, i u toho muslimského, je vždy riziko neshod. Je pravdou, že v islámu je menší rozvodovost, ovšem je to způsobeno tím, že se manželé snaží spolu setrvat alespoň kvůli dětem. V podstatě se většinou žena zřekne svého života pro hezčí život svých dětí. Před závěrem budeme diskutovat o transkulturní perspektivě, v níž srovnáme různé pohledy na kulturu i na rodinu.

2. Kritika literatury

Již na úplném začátku je potřeba zdůraznit fakt, že zdroje k této bakalářské práci si často odporují. Vysvětlení je jednoduché. V bibliografii nalezneme totiž jak autory ze Západu, tak i z islámských zemí. Území i okolí přirozeně determinuje autora, který pak subjektivně či z určité míry objektivně formuluje a reflektuje své poznatky či myšlenky. Zejména u autorů z islámského prostředí je nutné přihlížet k jejich často hluboce zakořeněné víře. Možnost reflexe svého vyznání nacházíme především v kontroverzní knize *Proč nejsem muslim* od Ibna Warraqa.¹ Vyrůstal v muslimské rodině, ovšem když se zajímal o islám více do hloubky a možná i díky vlivu západních idejí, přehodnotil svůj vztah a šel proti svému původnímu náboženství. Člověk, který vyrůstá jako muslim, určitě nemůže hodnotit svůj svět z odstupu bez subjektivnosti. A proto se často dostává právě tento autorův zdroj do rozporu například knihy od Lubošem Kropáčkem, kterého můžeme považovat za kabinetního vědce, protože islám zkoumá spíše jako fakta s vysokou mírou objektivnosti. Svě dlouholeté studium, které zaměřil právě na toto náboženství, shrnul a ukázal již v mnoha knihách jako například *Duchovní cesty islámu*² či *Islámský fundamentalismus*.³

Určité rozdíly můžeme vidět také u žen, které reflektují svůj život například s muslimem, nebo když ony samy byly/jsou muslimkou v porovnání s muži. Přeci jen jejich postavení je jiné a člověk musí mít vždy na paměti tuto rozdílnost. Spatříme ji například u Lenky Bezouškové v knize *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*, která velmi důkladně popisuje dočasná manželství, ale Jana Šilhavá ve svém článku *Pilíře svatby v islámu* má na to odlišný názor. Ona sama má své zkušenosti s muslimským manželem a říká, že je tento způsob dočasných manželství zcela

¹ WARRAQ, Ibn. *Proč nejsem muslim*. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005.

² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*: Luboš Kropáček. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011.

³ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996.

zakázány. Můžeme se ptát, kde je tedy pravda? Situaci zesložituje velké množství škol a různých duchovních směrů v rámci islámu. Každá muslimská větev, například sunnitě a šiitě, mají odlišné pohledy na právo i rodinu, z čehož pramení řada kontroverzí. Je také nutné uvažovat o tom, zda praktiky, které se odehrávají na určitém území, jsou ovlivněny islámem, zdejší kulturou či jejich spojením. Na závěr této kapitoly tedy lze říci, že místo, odkud autor knihy pochází, hraje v našem tématu významnou roli.

3. Teoretický rámec rodiny

Cílem následující kapitoly je představit základní perspektivy studia rodiny v kulturní a sociální antropologii. Zároveň ji propojit se stručným náčrtem islámské antropologie. Výchozím bodem kulturně-antropologického studia rodiny je její zasazení do komplexu příbuzenských systémů. Smyslem existence příbuzenských systémů je vytváření řádu a struktury ve světě, který člověk obývá. Ať jde o muslima, křesťana či osobu jakéhokoliv náboženského vyznání. Proto si ve všem kulturách člověk utváří kolem sebe příbuzenské vazby a vztahy, které mu napomáhají se vznat, kam patří on sám. Můžeme říci, že z tohoto hlediska je příbuzenství univerzální a pro každého člověka zcela přirozené.⁴

Jestliže chceme univerzálnost aplikovat i na instituci manželství, je třeba být obezřetný na správnou interpretaci. Manželství, bereme-li ho jako univerzální kulturní fenomén, odpovídá pouze velmi obecná definice. Může fungovat ve všech společnostech, ale ne všude bude vypadat jako u nás v té západní. Navíc nemusí splňovat ty stejné funkce⁵, na které jsme zvyklí. Musíme si proto dát pozor na etnocentrický pohled a hledat tyto vazby i tam, kde je na první pohled nelze spatřit. Například v dnešní moderní době je fenomén nesezdaných párů, které mohou odmítat uzavřít sňatek. Ovšem i tyto páry vytváří manželství, pouze s tím rozdílem, že svůj vztah nemají stvrzený úředně.⁶

Jelikož slova příbuzenství, manželství či rodina mají v různých kulturách velmi specifický a do značné míry odlišný význam, nelze nalézt moc vědců, kteří by přinášeli jasnou a jednoznačnou terminologii. Jaroslav Skupnik se pokusil o takovou

⁴ SKUPNIK, Jaroslav. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 21 – 22.

⁵ Sexuální, reprodukční, enkulturační a ekonomické funkce. (In: SKUPNIK, Jaroslav. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 325)

⁶ SKUPNIK, Jaroslav. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 284.

mezikulturní definici, která by zahrnovala všechny rozdíly manželství, a tak ho definuje jako „kulturně-specifický vztah dvou nebo více osob prototypicky opačného pohlaví, u nějž se předpokládá dlouhodobé trvání, společný sexuální život a reprodukce“.⁷ Snaha vymežit rodinu už byla trochu střídmejší, jelikož tam je těch rozdílů hned několik, a proto říká, že rodinu chápe jako „sociální skupinu centrovanou kolem Ega, tvořenou jedinci, se kterými je Ego v nejbližších vztazích“.⁸ George Peter Murdock dal tyto dvě definice dohromady a představil svojí vizi rodiny jako „a social group characterized by common residence, economic cooperation, and reproduction“.⁹ Podle něj zahrnuje rodinu minimálně dva lidé opačného pohlaví a jejich vlastní či adoptované děti.

Skupnik nevidí rodinu jako univerzální prvek a ne zcela nutnou pro společnost a říká, že pakliže chceme definovat rodinu univerzálně, musíme nalézt širší definici i pro manželství.¹⁰ Otázkou tedy zůstává, zda by tato definice měla mít nádech transkulturality? Aby se rodina, manželství či příbuzenství definovalo přes hranice každé kultury, a tím pádem bychom uznali univerzálnost těchto slov a především významu? Právě transkulturní přesah můžeme hledat v myšlence, že celé lidstvo spojuje fakt, že jsme osobami, které potřebují jisté sociální zázemí. Nezáleží, odkud kdo pochází, jaké náboženství vyznává či například jaké maso preferuje k jídlu. Společným pilířem je pro nás člověčenství, ze kterého nám vychází absolutní důstojnost. A z této teze bychom měli vycházet při sestavování definice rodiny.

3.1. Aplikace na muslimskou rodinu

V předešlé kapitole jsme si ukázali základní rysy rodiny celkově a nyní je budeme aplikovat na tu muslimskou. Toto zasazení nám pomůže lépe chápat, co vše pro muslima tato instituce znamená. Rodina je základním kamenem celé ummy, obce muslimů. Je to i jakýsi pomyslný cíl, ke kterému vždy dva lidé směřují.¹¹ Proto je

⁷ SKUPNIK, Jaroslav. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 285.

⁸ SKUPNIK, Jaroslav. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 287.

⁹ Sociální skupina, která je charakteristická společnou domácností, ekonomickou spoluprací a reprodukcí. (In: MURDOCK, George Peter. Social Structure. New York: Free Press, 1965 s. 1)

¹⁰ SKUPNIK, Jaroslav. Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 324.

¹¹ HAERI, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost. Olomouc: Votobia, 1997, s. 177.

samozejmé, že ji muslimové brání a chtějí především klidné vztahy uvnitř bez hádek.¹² Jak má rodina vypadat v muslimském světě, vychází především z Koránu a částečně i z Muhammadova života.¹³ Ten se setkával velmi s nespravedlností, protože sám byl z chudé rodiny a vyšší vrstva vždy dostala přednost. A tak bojoval za rovnost před Bohem, za beztržní společnost, jelikož všichni muslimové a muslimky přeci milují Alláha stejně. Tím pádem mají právo na stejný život bez rozdílů.¹⁴

Postavení celé rodiny je hluboce zakořeněno v náboženství, kdy v islámu mít velkou rodinu znamená základ sociální prestiže. Velkorodina se vyvinul již na samotném začátku, kdy byla potřeba hodně lidí pro podporu zemědělství a především rozšiřování nového náboženství.¹⁵ Tento koncept fungoval až do 19. století, kdy se objevil kapitalismus a mladé páry se začaly stěhovat za prací pryč. Zpřetrhaly se tak rodinné a příbuzenské vazby a začal proces sekularizace v islámských zemích, například v Tunisku či Egyptě. V některých částech zůstaly velkorodiny neovlivněny migrací jako například v Saúdské Arábii, kde je o to zajímavější situace, že si rádi ponechávají své náboženství a své hodnoty, ale rádi využívají klady Západu v oblasti technologie, ropy či zbraní.¹⁶

Pro muslimskou rodinu je tedy typická rodinná soudržnost až k dalekým příbuzným¹⁷, dokonce často berou za členy své úzké rodiny služebnictvo nebo sousedy¹⁸, ke kterým se chovají velmi dobře. Věří totiž, že zachází-li s nimi důstojně, Bůh jim samotným ulehčí smrt.¹⁹ Až s příchodem moderní doby velkorodina dostává další rány, kdy se mladí novomanželé opět stěhují často i ze státu jinam pracovně. Rodina, která zůstává v muslimské oblasti, to bere jako nevděk za to všechno, jak se o ně starali, ovšem ani mladá rodina to nemá jednoduché. Potýká se s jiným prostředím, často s jazykovými, kulturními a náboženskými bariérami, žádné příbuzenské vztahy zde nemá. Proto se

¹² MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 240.

¹³ HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ. Judaismus, křesťanství, islám. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003, s. 620.

¹⁴ MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 240.

¹⁵ ELHASSAN, Mohamed. Vztah islámu k rodině, manželství a k plodnosti. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje. 1998, roč. 40, č. 2, s. 120 - 123.

¹⁶ MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 241 – 242.

¹⁷ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 86.

¹⁸ Rodiny bez služebnictva pokládají za nukleární jádro manžela, manželku, děti a manželovy rodiče. (In: Islám – náboženství, historie s. 74.)

¹⁹ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 73.

nejedna rodina vrátila nazpět ke své velkorodině.²⁰ Tuto myšlenku lze pochopit zcela snadno. Jsme-li vychováváni v tom, že rodina je nade vše, nelze ve dvaceti letech přehodnotit úplně svou ideologii a lehko se adaptovat do úplně odlišného světa.

Hlavou rodiny většinou bývá děd, otec ženicha, nebo jiný další mužský příbuzný. Od žen se očekává, že budou rodit děti. V lepším případě syny, aby tak pokračovala linie rodu a zajistili tak hospodaření, kdy právě synové mohou pomoci otcům.²¹ To nám ukazuje, že postavení celé rodiny se odvíjí od toho, kolik mají dětí a především od toho, kolik mají chlapců. S vyšším počtem roste ale především prestiž muže. Prestiž ženy se zvyšuje ve chvíli, kdy se stane tchyní a má zajištěné vysoké sociální postavení.²² Celkově v právním systému muslimské rodiny najdeme nejvíce nejasností, co se týče jejich názorů či praktik. Všichni muslimové se shodnou především na již zmíněné soudržnosti rodiny, péče o děti a kooperaci, ale rozchází se v názorech na mnohoženství a způsoby rozvodu.²³ Vždyť rodinné právo bylo písemně upraveno například v Osmanské říši až v roce 1915 a od té doby se v tomto okruhu moc nezměnilo. Reformy se zde moc nepovolují, protože se bojí, že by přišli o své islámské hodnoty, za kterými si tak pevně stojí.²⁴

4. Základní informace k islámu

Tato kapitola nám umožní krátký vhled do světa islámu, jelikož pravidla a normy, které jsou obecně zakotvené po staletí v duších muslimů, se musí zákonitě odrazit i do našeho tématu rodiny. Hned na začátku si zlehka vysvětlíme, že slovo islám pochází z arabského „slm“, což znamená mír, čistota, podřízenost či poslušnost.²⁵ Především se myslí odevzdanost Bohu Alláhovi, který je stvořitel a jediný Bůh.²⁶ Muslim se poté tedy překládá jako věrný islámu.²⁷ Toto náboženství jako takové vzniklo v 7. století našeho

²⁰ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 202 – 203.

²¹ MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 243.

²² ELHASSAN, Mohamed. Vztah islámu k rodině, manželství a k plodnosti. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje. 1998, roč. 40, č. 2, s. 120.

²³ CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 192.

²⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Uzavírání manželství podle islámského práva a práva islámských zemí. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist : časopis věnovaný vědě právní a státní. 2010, roč. 149, č. 1, s. 68.

²⁵ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 13.

²⁶ Islám: náboženství, historie a budoucnost. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009, s. 27.

²⁷ SARTORI, Giovanni. Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti. Praha: Dokořán, 2005, s. 89.

letopočtu a za zakladatele je považován prorok Muhammad²⁸, kterému Bůh zjevil skrz archanděla Gabriela svaté písmo Korán. Jeho dalším velkým přínosem bylo, že zakotvil sunnu s hadíthy a skrz náboženství sjednotil Arábii.²⁹

Jelikož tu zmiňujeme posvátné knihy a texty, je potřeba si je také představit. V podstatě vše, co se dozvídáme o původu islámu, muslimové čerpají především ze tří pramenů, a to Koránu, hadíthů a sunny.³⁰ Kdy Korán je tedy ta nejvíce základní kniha a vše ostatní se o něj stejně opírá. Hadíthy a sunna pojednávají o životě a výrocích proroka Muhammada.³¹ Mnohdy dochází k porovnávání Bible a Koránu, ovšem zde je důležité poznamenat, že muslimové odmítají jiné interpretace a nemají rádi překlady jejich svatého písma. Brání se jakékoliv aktualizaci, takže chceme-li si správně přečíst Korán, musíme se naučit arabsky. Když vznikala islámská kultura, měla značnou výhodu právě oproti křesťanské společnosti, protože na jejich území se nacházela vyspělejší úroveň kultury, kde byl právě islám a silná arabština ten důležitý jednotící prvek. V Evropě bylo sice křesťanství známé, ale objevovaly se i jiné směry, navíc latina zde nebyla tak dostatečně průbojná jako arabština.³² Ovšem i Tomáš Halík říká, že „náboženství tvoří srdce každé kultury“.³³ Společnost muslimů vznikla v Arábii, kde se nacházela polopoušť až poušť, oni však žili v oázách, kde měli přístup k vodě. Zprvu se živili především karavanním obchodem a pořádáním pravidelných trhů. Rod či kmen poskytoval muslimovi ochranu, ztratil-li se, znamenalo to pro něj brzkou smrt. Můžeme tím pádem říci, že to byla jedna velká rodina, která měla úzké vazby na sebe.³⁴

Každému, kdo se zabývá religionistikou, se jistě při vyslovení islámu představí pět pilířů tohoto náboženství, které znázorňují soubor rituálních povinností. Muslimové mají obecně v povaze dodržovat svůj řád, normy a pravidla. Ty jsou trochu rozdílné mezi dvěma větvemi islámu. Šíité mají za nejdůležitější pilíř podřízení se ímámovi

²⁸ Muhammad (570 – 632) celým svým jménem Abú al-Qásim Muhammad ibn Abdulláh ibn Ab dal-Muttalib ibn Hášim. (In: *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009, s. 28)

²⁹ *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009, s. 27, 41.

³⁰ WARRAQ, Ibn. *Proč nejsem muslim*. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 101.

³¹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 127.

³² TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura: nástin politického, sociálního, hospodářského a kulturního vývoje zemí, do nichž proniklo učení arabského proroka, od jeho vystoupení do konce první světové války*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 114.

³³ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 265.

³⁴ MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus: dilema náboženství a politiky*. Praha: Academia, 2010, s. 62 – 65.

a sunnitě vyznávají hlavně těchto pět pilířů.³⁵ Prvním je vyznání víry, tzv. šaháda, kdy musí každý muslim alespoň jednou za život pronést symbolickou větu „Je jen jediný Bůh a Muhammad je jeho posel“ a tím potvrzuje svou víru. Druhým pilířem je modlitba, salát, protože všichni správní muslimové se musí pětkrát za den pomodlit³⁶ v přikázaném modlitebním směru qibla, což znamená čelem ke Ka'abě. Modlitba obecně je pro ně důležitým sjednocujícím prvkem, protože všichni se modlí arabsky, ačkoliv všichni Arabové nejsou.³⁷ Dalším je zakát, povinná daň chudým v podobě obilí, dobytka či hotovosti. Již čtvrtým pravidlem je hodně známý ramadán, což je půst pro muslimy od svítání do svítání, kdy nesmí jíst, pít a kouřit.³⁸ Tato událost má za úkol hlubší reflexi a požitku z víry³⁹ a jak říká Fatima Rahimi, tak člověk pak opravdu pozná to, co prožívají chudí a hladoví. Navíc je to největší svátek, kdy se lidé poctivě modlí, ačkoliv se normálně třeba nemodlí.⁴⁰ Posledním pilířem je hadždž, podle které musí každý muslim vykonat alespoň jednou za život pout' do Mekky, kde obejde Ka'abu a má předepsaná další poutnická dobrodružství.⁴¹ Mezi další povinnosti v naší otázce rodiny patří především dobře nakládat s rodiči, dělit se s příbuznými, nezabíjet děti z pocitu ochudnutí, nesmilnit atd.⁴²

Představili jsme, jaké uznávají muslimové pravidla, ovšem mají i své islámské právo, šaría, které má za úkol mít na dohled veškeré sféry všechny sféry od společenského po politický život⁴³ celé ummy.⁴⁴ Kromě šaría'y ještě dodržují tak zvanou taríku, což znamená správnou cestu, kterou má jít muslim. Ovšem ta není nikde oficiálně předepsaná, přicházejí k ní intuitivně v kruhu rodiny. Celý život lidí této víry je v první řadě protkán vírou a recitací Koránu. Už od útlého věku je učen správnému přeřikávání, kde je důraz kladen na doslovnou recitaci. Když se budeme zajímat o každodennost, je

³⁵ CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 152.

³⁶ Islám: náboženství, historie a budoucnost. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009, s. 52.

³⁷ CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 155 – 156.

³⁸ Islám: náboženství, historie a budoucnost. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009, s. 52.

³⁹ CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 158.

⁴⁰ RAHIMI, Fatima. Radio Žurnál. 11. září 2016. (dostupné také z online zdroje: <http://www.rozhlas.cz/radiowave/hergot/zprava/hergot-s-fatimou-rahimi-co-znamenava-byt-nepraktikujici-muslimkou--1648730>)

⁴¹ Islám: náboženství, historie a budoucnost. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009, s. 52.

⁴² FLEISSIG, Jiří a Charif BAHBOUH. Malá encyklopedie islámu. Praha: Dar ibn Rushd, 1993, s. 138.

⁴³ WARRAQ, Ibn. Proč nejsme muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 233.

⁴⁴ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 63.

potřeba rozeznávat to, co je halál – povolené, a co je harám – zakázané.⁴⁵ Vše, co je zakázané a povolené se můžeme dozvědět z Koránu a sunny. Ukážeme si to na příkladu jídla. Pro muslima je striktně harám, zakázané, vepřové maso, krev, alkohol či jakékoliv zdechliny. Navíc je nutné u masa dodržovat a kontrolovat způsob porážky, protože zvíře, které má sníst, nesmělo trpět. Výjimečně v případě nouze může pozřít harám jídlo, ovšem musí být vystaven otázce života nebo smrti.⁴⁶ Nejhorším hříchem by ale bylo, kdyby se muslim modlil k dalším Bohům, vykonával by totiž polyteismus, který se velmi rozchází s ideologií islámu.⁴⁷

Na závěr tohoto krátkého shrnutí bych ráda uvedla dvojí rozdělení muslimů, tak jak ho uvádí Fatima Rahimi. Podle ní tu jsou dvě kategorie. První je praktikující muslim, který se modlí a dodržuje všechny povinnosti. Zde je ukryto to pravé islámské náboženství. A pak je tu kulturní muslim, za kterého se považuje i ona sama. Vyznačuje se tím, že se člověk narodil v arabském světě, proto se hlásí k islámu, ale nepraktikuje zásady tohoto náboženství. Je přesvědčená totiž o tom, že Bůh bude rozhodovat podle skutků než na základě toho, kolikrát se modlila či četla Korán. Jak i poté dodává „je to mnohem hlubší být muslimem“. Je tedy potřeba si uvědomit, že ne každý člověk, který nám řekne, že je muslim, je fundamentalistou a nebude chtít třeba i polemizovat o své víře.⁴⁸

5. Počátek rodiny

Jak už jsme již mnohokrát zaznamenali, rodina je pro islámskou obec velmi významnou, a tak nesmíme opomenout popsat, jak se vlastně stane žena manželkou a muž manželem. Stojíme tedy přímo před zrodem nového manželského života, který ještě před jeho započítáním má již naplánované jisté události, které jsou nutné k vykonání tohoto aktu. Jelikož výběr budoucí manželky či manžela je otázkou většinou na celý život, s výjimkou málopočetných rozvodů, dávají si všichni velký pozor na to, koho si vlastně do své rodiny přivdají či přižení.

⁴⁵ CORNELL, Vincent. *Voices of Islam: Voices of life: family, home, and society*. Praeger Publishers. 2007, s. 9.

⁴⁶ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 85, 137 – 141.

⁴⁷ REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy. 2008, s. 20.

⁴⁸ RAHIMI, Fatima. *Radio Žurnál*. 11. září 2016. (dostupné také z online zdroje: http://www.rozhlas.cz/radiowave/hergot/_zprava/hergot-s-fatimou-rahimi-co-znamena-byt-nepraktikujici-muslimkou--1648730)

5.1. Zásnuby

Chitba, tedy zásnuby, jsou prvotním klíčem k manželství, které je pro islám tak moc důležité. Proto je nutné se u zásnub zastavit a říct si pár informací. Pakliže si muž vyhlídne ženu, kterou by chtěl za manželku, nejdříve se chce zalíbit především jejímu otci. Toho osloví jako prvního.⁴⁹ Jestliže ale matka chce již svou dceru provdat, matka sama jde a obhlíží mládence, kteří by přicházeli v úvahu. Většinou však první krok poté udělá matka chlapce a je pozvána na návštěvu k budoucí snaze. Jelikož dívky chodí zahalené, matka jí obejmě, aby poznala, zda je štíhlá a jaká má ňadra. Dokonce často zkouší zataháním pravost vlasů.⁵⁰ Při schůzce se nesluší ptát dívky na to, zda je panna. Tento fakt se předpokládá. Výjimku tvoří ženy, které nějaký čas žily například v Evropě nebo Americe – v této situaci je otázka na panenství na místě. Matka dále zjišťuje o potenciální snaze informace i ze sousedství, z obchodů nebo u své širší rodiny.⁵¹ U chlapce se hledí na to, jaké má zaměstnání. Nejlépe si stojí práce jako kovotepectví, natěračství, rybářství atd.⁵²

Oba budoucí partneři se ale musí držet určitého pravidla. Žena či muž si nesmí vzít nikoho z mahram⁵³ okruhu. Je to okruh příbuzných, v němž se žena může stýkat i s muži. Tudíž si ženy a muži vybírají mimo mahram okruh, se kterým normálně nepřicházejí do styku.⁵⁴ Na vesnicích se stále stává, že se budoucí manželé vidí poprvé až u samotného obřadu. Z toho plyne, že zásnuby se nekonají v každé rodině, ale zároveň právě zásnuby tomuto problému mají předejít. Je to čas, kdy se dva alespoň trochu poznají.

Když je budoucí nevěsta schválena matkou budoucího ženicha, tak ona i syn jsou pozváni na oficiální zásnubní návštěvu. Důležité je poznamenat, že před touto událostí je možné udržovat pouze platonický vztah, až po ní je dovolené páru držet se za ruce, ale stále musí být pod dohledem dospělých. Což je značný rozdíl mezi islámskou a například západní kulturou. Když si obě dvě strany rozumí, přistupuje se často

⁴⁹ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 142.

⁵⁰ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 65.

⁵¹ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 106 - 107.

⁵² KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 127.

⁵³ Mahram = zakázaný.

⁵⁴ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 142.

i k sepsání svatební smlouvy, ve které se hlavně domlouvá majetková stránka.⁵⁵ Zásnuby tedy probíhají v domě nevěsty. Odehrávají se skrz menší oslavu, kterou často připravuje sama dívka, aby se ukázala jako dobrá hospodyňka před novou rodinou. Je dobré, když budoucí ženich přinese malý dárek matce nevěsty i samotné budoucí nevěstě, například sladkosti, květiny, parfémy či dokonce zlaté šperky. V tomto období si mají budoucí manželé sdělit svůj zdravotní stav.⁵⁶

Mezi podmínky, které musí splňovat oba budoucí manželé, patří především rovnost v těchto ohledech: rodokmen, islám, vlastnictví obchodu či řemesla, svoboda (žádný muslim nemá být otrokem), být schopný sexuálního styku a stejný společenský status. Pakliže toto všechno splňují, pak je malá pravděpodobnost rozvodu, tím pádem vysoká pravděpodobnost na šťastné manželství.⁵⁷ Cudnost se vyžaduje především od dívky, panictví se od chlapce nevyžaduje. Takže kdyby náhodou se stalo to, že ještě před svatbou se budoucí manželé oddají pohlavnímu styku, bude za to vinna stejně žena.⁵⁸ Dokonce se chlapcům v pubertě doporučuje vyzkoušet svou vášeň se starší ženou prostitutkou. Výhodou je, když je pohlavní styk zakázaný mimo manželství, že neexistují nemanželské děti, svobodné matky či dětské domovy, což je velkým problémem z mnoha rovin – morální, etické či sociální.⁵⁹

Od zasnub k sňatku může uběhnout i řada let, ale budoucí manželé však spolu stále nemohou bydlet. Mohou se však alespoň stýkat. Náboženství v uzavírání manželství a poté v samotném životě v manželství hraje opravdu důležitou roli. Můžeme to poznat již z toho, že nejlepší je samozřejmě cesta, kdy si muž muslim vezme ženu muslimku. Ovšem muž muslim si může vzít i ženu nemuslimku, ale musí to být žena z lidu knihy, tzn., musí vyznávat křesťanství nebo judaismus. Po sňatku se však musí žena chovat podle pravidel islámu, je tedy i velmi pravděpodobné, že konvertuje k islámu. Na rozdíl od ženy muslimky, která si může vzít pouze muže muslima. Důvodem je, že je příliš emotivní a slabá na to, aby si uchovala víru v islám, kdyby poznala muže, který

⁵⁵ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 63 - 67.

⁵⁶ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 111.

⁵⁷ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 101.

⁵⁸ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 116.

⁵⁹ BAŘINOVÁ, Petra. Manželství podle islámu. Dingir: časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích. 2002, roč. 5, č. 3, s. 5-6.

vyznává jiné náboženství. Hrozí tam konvertita právě k mužovu náboženství, tím by se nezachovala pokračovatelská linie islámu.⁶⁰

Co se týče věku, kdy dívka se může stát potenciální manželkou, je to složité. Pro muslimy je věk pouze číslo a bere se v úvahu pohlavní vyspělost, tudíž dolní hranice je doba, kdy dostane dívka svou první menstruaci, což je znamení, že je připravena k manželství. U chlapce se dolní hranice bere, když má svou první poluci.⁶¹ Výjimku tvoří například Egypt, Maroko nebo Tunisko, kde stanovili minimální věkovou hranici 18 let u chlapce i dívky.⁶² Šaría určuje dolní hranici 9 let. Je hlavně odvozeno od Muhammada, který si vzal svou ženu také v 9 letech. Z dospělosti plyne určitá odpovědnost, proto se dospělost počítá od bodu, kdy se stane něco zásadního v pohlavním světě člověka. Můžeme si to ukázat na příkladu, že i sám Bůh nepřijme modlitbu od ženy, která již začala menstruuovat a je nezahalená. V praxi se ale děje to, že rodina provdává své dcery velmi mladé, ještě před dosažením své dospělosti. Je to především z důvodu, aby zabránili pošpinění jména rodiny, kdyby se náhodou v dospělosti dopustila mimomanželského pohlavního styku.⁶³ Zároveň muž chce mladší dívku, aby byla doopravdy vysoká šance, že je pannou.⁶⁴

5.2. Věno

Důležitou součástí sňatku je samozřejmě věno, neboli mahr, kterým rozumíme jakýsi kompenzační dar za exkluzivitu v sexuálním vztahu se ženou či závazek muže, že se o svou ženu bude náležitě starat.⁶⁵ Mahr se skládá ze dvou částí, a to makadamem, což je věno, které žena dostane při svatbě, a muachchar, jehož část žena dostane pouze v případě rozvodu z mužovy strany. Nevěsta se přirozeně snaží především o co nejvyšší druhé věno, aby si mohla zajistit živobytí právě v případě rozvodu.⁶⁶ Výše se sjednává před uzavřením manželství, a jestliže si muž sňatek rozmyslí, potom by alespoň polovinu

⁶⁰ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 68 - 73.

⁶¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 103.

⁶² KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 71.

⁶³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 109 – 111.

⁶⁴ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 195.

⁶⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 127.

⁶⁶ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 69 – 129.

věno měl dát ženě jako dárek.⁶⁷ Je asi logické, že čím zvláštní podmínky si klade žena, tím menší bude její finanční ohodnocení. Nejčastěji si ženy sjednávají možnosti dostudování, vykonávání zaměstnání, nechtějí žádnou další manželku pro svého muže nebo si rády určí, kde budou jejich budoucí děti vyrůstat. Naopak vyšší mahr se získává nižším věkem, jelikož je větší pravděpodobnost, že je žena opravdu panna a nezkažená okolním světem, dále náboženstvím, krásou, postavením ve společnosti, oblastí vyrůstání, inteligencí a zdravím. Poté ženichova rodina také zohledňuje i věno její sestry.⁶⁸

Pod pojmem věno si můžeme představit jak finanční obnos, tak i materiální, a to například ručně zdobené truhly, koše na obilí, kuchyňské nádobí nebo oblíbené jsou i šperky. Výše materiálního mahru může dosahovat až 200 000 korun. Avšak vždy je to všechno majetek nevěsty.⁶⁹ Tato tradice existovala již před vznikem islámu, ale s rozdílem, že v islámu se věno odevzdává nevěstě, ne rodičům jako dříve.⁷⁰ Rozdíly nejsou jen v období před a po vzniku islámu, ovšem můžeme nalézt i neshodu autorů. Většina se přiklání k názoru, že věno daruje sám muž či s pomocí své rodiny přímo nevěstě⁷¹. Ale například Ibn Warraq mluví o věnu tak, že před svatbou rodina nevěsty pro ni skladuje věno, což je pro ně velmi finančně náročné. Dané materiální i finanční dary se poté použijí nejčastěji na zařízení domácnosti pro novomanžele. Zde nacházíme právě rozpor, jelikož věno patří pouze ženě a ta s ním může nakládat, jak uzná za vhodné sama. Fakt, že žena má přinést do společného bytí finance a materiální zajištění, Ibn Warraq dokládá tím, že podle muslimů je přirozené, aby muži měli nadvládu nad ženami, jelikož to jsou oni, kdo se stará o rodinu finančně. A to i v případě, kdy žena do rodinného rozpočtu také přispívá svým platem. Stále je nadvláda mužů něčím, co vnímají za naprosto samozřejmé tak jako například pro ženu je přirozené, aby zůstala v domácnosti. Opustit ji by bylo v rozporu s boží vůlí.⁷²

⁶⁷ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 129.

⁶⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Uzavírání manželství podle islámského práva a práva islámských zemí. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist : časopis věnovaný vědě právní a státní. 2010, roč. 149, č. 1, s. 72 – 78.

⁶⁹ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2004, s. 128.

⁷⁰ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 68.

⁷¹ Například: MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 238.

⁷² WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 415 - 450.

5.3. Sňatek

Kdyby se muž rozhodl neoženit se, bude se na něj koukat jako na toho s podivnou úchylnou, je to proti etickým normám islámu. Kdyby se žena rozhodla nevdát se, je to ještě větší prohřešek. Žena má povinnost stát se matkou.⁷³ Pro muslimy má však sňatek velkou váhu, protože ho uzavírají s vidinou, že je to na celý život. Je dobré také nahlížet na vdavky už s informací, že oddací list se řekne arabsky „warakat nikáh“, což v překladu znamená „papír na soulož“.⁷⁴ Podle šaría stačí podepsaná smlouva, aby byl sňatek uznán, ale z praktického hlediska je lepší donést smlouvu na příslušný úřad a nechat ji potvrdit. Především kvůli budoucímu dědickému řízení a tak podobně.⁷⁵

Co se týká překážek ve sňatku, jsou dvojího typu. Jedny jsou trvalého a neodstranitelného původu, což znamená například příbuzenství, myšleno mahram okruh či quasi příbuzenský vztah – po mléce, kdy si muž nemůže vzít svou kojnou, nebo odlišné náboženství. Druhým typem jsou dočasné a odstranitelné překážky jako například další manželství s pátou ženou.⁷⁶ Může se také stát, že soudce rozhodne, že sňatek je neplatný. A to především v těchto případech: dospělá žena provdaná násilně v nezletilosti, impotence, šílenství, ošklivé choroby, neschopnost muže ženu uživit, tvrdí-li muž, že mu byla žena nevěrná či má s jiným dítě, odpadne-li jeden z nich od islámu.⁷⁷

Ačkoliv je sňatek ve většině případů smlouva mezi dvěma rodinami, žena může vyřknout své přání, koho si chce vzít a dokonce může odmítnout ženicha, kterého ji vybrali rodiče.⁷⁸ Pakliže si chce vzít jiného muže, ale její zástupce s tím nesouhlasí, má možnost se obrátit na soudce a ten rozhodne.⁷⁹ Toto pravidlo se výjimečně obchází tak, že se nikdo ženy neptá a té nezbyvá nic jiného než souhlasit mlčky u oltáře, což se

⁷³ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990, s. 167.

⁷⁴ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 68.

⁷⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 144.

⁷⁶ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 97.

⁷⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 129.

⁷⁸ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 142.

⁷⁹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 119.

pokládá za projev souhlasu. Platí to ale pouze u ženy panny, ostatní musí nahlas souhlasit se sňatkem.⁸⁰

Před samotným obřadem se soudce stranou několikrát ptá, zda nevěsta souhlasí s manželskou smlouvou a chce si tedy vzít onoho muže.⁸¹ Obřad probíhá prostě s recitací svatebčanů Koránu. Oddávajícím musí být muslimský soudce, svědkové musí být vždy muslimští muži. Zajímavé je, že smlouvu podepisuje ženich a nevěsta ne, pouze její zástupce, většinou se jedná o otce, bratra či jiného mužského příbuzného.⁸² Tudíž podle islámu u obřadu nevěsta ani nemusí být přítomna a může se připravovat na oslavy. Podepsáním smlouvy se totiž splní formální stránka, ale opravdové manželství začíná až velkou svatební hostinou.⁸³ V manželské smlouvě však má žena právo si trochu diktovat budoucí podmínky, pokud jí to bude dovoleno. A to především například možnost dostudovat vysokou školu, uzavření manželství na úřadě před konzumací daného manželství, právo ženy být mužovou jedinou manželkou či její určení nového domova.⁸⁴ Žena se na hostinu připravuje klidně i čtyřicet dní. Tyto dny mají především sloužit ke zkrášlení nevěsty henou na tváři, rukách i nohou. Hena symbolizuje plodnost. Dále se pokračuje rituálními koupelemi, šperky a přípravy tradičních bílých šatů.⁸⁵ Celý obřad se zakončuje recitováním súry al-Fátihy, která má za úkol posvětit sňatek. Poté ženich nevěstě nasadí „šabku“ – navlékne ji prsteny a připíná náhrdelník. Snubní prsteny nejsou tak nutné jako u nás, a proto když je mají, navlékají si ho vzájemně na pravé prsteníčky. Žena dostane zlatý prsten a muž stříbrný⁸⁶ proto, že zlato náleží pouze ženě.⁸⁷ Po svatbě většinou muž prstýnek nenosí, pro ženu je to jistou nutností. Ukazuje tím ostatním, že už není svobodná, ale vdaná.⁸⁸

⁸⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Uzavírání manželství podle islámského práva a práva islámských zemí. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist : časopis věnovaný vědě právní a státní. 2010, roč. 149, č. 1, s. 67-81.

⁸¹ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 126.

⁸² DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 143.

⁸³ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 67 – 76.

⁸⁴ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 130.

⁸⁵ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 77.

⁸⁶ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 131.

⁸⁷ HAERI, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost. Olomouc: Votobia, 1997, s. 198.

⁸⁸ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 80.

Po podpisu nebo i o pár dní později⁸⁹ se tedy odehrávají pravé oslavy s hudbou, tancem, jídlem, světly a výzdobou.⁹⁰ Muži začínají šetřit na svatbu a společnou domácnost hodně brzy. Je to kvůli tomu, že platí veškeré náklady na svatbu, oslavu i mahr.⁹¹ Nevadí se jim i zadlužit jen proto, aby oslava byla velká a v plné parádě.⁹² Samotný sňatek se liší v podstatě rodina od rodiny, ale většinou je spojen s velikou oslavou, která mnohdy trvá i několik dní.⁹³ Bujaré oslavy jsou pozůstatkem z minulosti, kdy nebyly písemné smlouvy nýbrž ústní. Velké oslavy tedy proto, aby se o sňatku dozvědělo i široké okolí.⁹⁴ Důležitým člověkem při oslavách je profesionální recitátor Koránu.⁹⁵ Svatební oslavy probíhají tradičně odděleně. Ženy se radují s nevěstou a muži s ženichem v oddělených prostorách kvůli zachování ženského soukromí.⁹⁶ U nás je zvykem házet svatební kyticí, u muslimů si mladé dívky sahají přímo na nevěstu, aby si alespoň platonicky zajistily také svoji svatbu.⁹⁷ Každý, kdo odchází z oslav, dostává jako u nás výslužku, ve které najde především sladkosti.⁹⁸ Po půlnoci si ženich vyzvedává svou nevěstu a odchází spolu do svého nového domova.⁹⁹ Dnes velmi diskutovaný, ale v realitě už jen ojedinělý zvyk, kdy po svatební noci novomanželé vyvěsí zakrvácené prostěradlo, se objevuje na středním východě. Je to důkaz toho, že muž je potentní a žena byla pannou.¹⁰⁰ Dnes se tento zvyk nahrazuje velmi moderním způsobem a to, že ženy nosí potvrzení od gynekoložky.¹⁰¹

⁸⁹ Do doby, než se uskuteční oslava sňatku, žijí novomanželé stále odděleně a až po oslavě sdílí svou společnou domácnost.

⁹⁰ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 142.

⁹¹ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 148.

⁹² KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 79.

⁹³ ANSARIAN, Husayn. The Islamic Family Structure. Ansariyan Publications. 2000, s. 22.

⁹⁴ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 125.

⁹⁵ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 143.

⁹⁶ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 78.

⁹⁷ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, s. 134.

⁹⁸ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 136.

⁹⁹ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 78.

¹⁰⁰ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999, s. 145.

¹⁰¹ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 81.

5.4. Manželství

Manželství je v podstatě nejdůležitějším prvkem v životě muslima, jelikož bez manželství nejsou legitimní potomci a bez legitimních potomků nepokračuje linie rodu. Proto je manželství pro muslimy tak vysokou hodnotou. Z toho plyne, že islám vysoce podporuje manželství a celibát povoluje pouze ve finanční tísní.¹⁰² Manželský svazek je chápán jako vazba ženicha s nevěstou plus s Bohem.¹⁰³ Muslimům však zcela chybí myšlenka partnerského manželství. Tuto událost berou pouze jako potvrzení o jejich reprodukci, což znamená, že dva lidi spolu nikdy nežijí jako druh či družka. Vždy se musí rozhodnout – buď vše (manželství) nebo nic. Žena tedy v manželství figuruje především v té pozici, že muži odevzdává své tělo a neočekává partnerství. Opět všechna tato fakta jsou propletená se samotným arabským jazykem, kdy manželství se řekne nikáh, což znamená soulož.¹⁰⁴ Na rozdíl od křesťanské kultury, kdy svatba je odvozeno od něčeho posvátného, více transcendentního. Což ale neznamená, že by islám nebral posvátně manželství. Rodina či přímo manželství přímo vychází z Koránu a sunny, odkud se bere celé rodinné právo, a kde se dočteme, že muži i ženy jsou výtvozem božím a mají žít v páru.¹⁰⁵ Jelikož rodina je poté základní stavební jednotkou celé ummy.¹⁰⁶ Pouze u muslimů hraje větší roli pohlavní aktivity nežli v křesťanství. Muž a žena vůbec v manželství nefungují tak, jak známe z křesťanského světa. Nesepnou se do páru ani ve finančních situacích – muž například podle islámského práva nemusí hradit náklady na léčení spojené s onemocněním jeho ženy.¹⁰⁷ Všeobecně vztahy mezi příbuznými jsou alespoň zprvu napjatější, než se všichni poznají. Například vztah mezi matkou a snachou je složitý už od začátku manželství. Na jedné straně stojí pravidlo, které říká, že muž musí obdivovat svou matku a více se jí věnovat než své manželce. Na druhé straně matka může vstupovat do soukromí novomanželů, kdy chce.¹⁰⁸

¹⁰² SARDAR, Ziauddin a Zafar Abbas MALIK. Islám. Praha: Portál, 2004, s. 72.

¹⁰³ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání. 2010, s. 69.

¹⁰⁴ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 410 – 414.

¹⁰⁵ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 166.

¹⁰⁶ MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 191.

¹⁰⁷ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 416.

¹⁰⁸ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 200.

V muslimském manželství nezáleží většinou na citech, emocích, ale především je to otázkou, zda jsou oba schopni, jak jsme zmínili, pohlavního styku.¹⁰⁹ Mimomanželský styk znamená nejtěžší trestní čin.¹¹⁰ City se ve většině rodin objeví později, kdy žena respektuje manžela a zároveň on toleruje její práva a chová se k ní jako k matce jeho dětí. V podstatě celá společnost začne brát ženu jako sobě rovnou až s věkem, kdy není sexuálně nebezpečná. Čímž je myšlen především čas, kdy má manžela, který jí usměrní.¹¹¹ Manželství se zakládá hlavně proto, aby z něho vzešly děti. Především synové, jelikož ti budou v budoucnu živit rodinu a jsou pokračovatelé rodové linie. Je ale dobré mít i dcery v rodině, jelikož muslimové věří, že když muž zplodí dceru, má vyšší šanci se dostat do ráje po své smrti. Islám přímo nařizuje založit rodinu, ale nijak nereguluje plodnost. Nejvíce je rozšířeno pravidlo čím více, tím lépe, ale muž musí být schopen uživit celou svou rodinu.¹¹²

5.4.1 Dočasná manželství

Dočasná manželství si zaslouží krátké pozastavení. Už jen proto, že zde existují další nepoměry mezi autory, kteří se zabývají islámem celkově či pouze rodinným islámským právem. V článku Pilíře svatby islámu se můžeme dozvědět, že islám zakazuje všechna dočasná manželství¹¹³, ale v knize Zaostřeno na islám se již píše pouze o zákazu pro sunnité, šiité mají tuto praktiku dovolenou.¹¹⁴ A největší paradox oproti prvnímu zdroji je literatura Islámské rodinné právo, kde autorka popisuje přímo druhy dočasných manželství. Jelikož to vypovídá o tom, že samotný islám je velmi široce pojat, rozhodla jsem se alespoň krátce ukázat, co existuje v jiném světě, než na jaký jsme zvyklí my.

Prvním typem je manželství na dobu určitou, tzv. na zkoušku. Sunnité se právě k tomu vyjadřují tak, že si lidé legalizují prostituci, jelikož tento svazek může být jen na jeden den, ale může být i na několik let. Nevýhodou je, že žena přichází o práva manželky, tzn. manžel jí a její děti nemusí vyživovat a žena po něm ani nic nedědí.

¹⁰⁹ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 165.

¹¹⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 76.

¹¹¹ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 165.

¹¹² KROPÁČEK, Luboš. Variace na Korán: Islám v diaspoře. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 1999, s. 102 – 103.

¹¹³ ŠILHAVÁ, Jana. Pilíře svatby v islámu. Naše rodina: zábavný týdeník Československé strany lidové. 2006, roč. 38, č. 45, s. 12.

¹¹⁴ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání. 2010, s. 70.

Na druhou stranu má jako dočasná manželka větší volnost pohybu mimo dům a nemá tolik povinností vůči manželovi. Druhým typem je manželství zvykové. Pod tímto názvem si představme takové manželství, které se uzavřelo, ale nikde není oficiálně zapsáno. Pro muslimy totiž není vůbec důležité, aby měli svůj svazek stvrzen od úřadů, ale aby byli manželé v očích jejich Boha. Ovšem z toho plyne nevýhoda především od strany státu, který je vidí stále za svobodné, a tak nemají nárok například na hrazení některých nákladů. Jako třetí typ můžeme zmínit manželství misjár, neboli manželství na pochodu, které můžeme specifikovat jako manželství, kde si žena vydělává sama své pomoci a s mužem se pouze stýká občas, nežijí spolu. Výhodné to je především pro muže, který nemusí hradit manželčiny náklady na ošacení, jídlo a společnou domácnost. Pro ženu je to výhodné v tom, že má určitou volnost a povinnosti k manželovi jsou takové výrazně menší. Samotní muslimové jsou však rozdílných názorů. Jedna strana se přiklání k názoru, že se muž vzdává tímto své odpovědnosti za svou ženu, protože muž má být přeci ten živitel rodiny. Druhá strana, většina mužů, se přiklání k tomuto druhu manželství, jelikož je to právě finančně výhodnější a mají legalizovaný sexuální styk s danou ženou. Poslední dvě manželství jsou velmi podobná, jde o cestovní či prázdninové manželství a manželství misjáf, kdy si muž vytvoří takovou druhou rodinu někde, kam například cestuje velmi často na pracovní cesty.¹¹⁵

5.4.2 *Polygamie*

Mezníkem mezi islámem a jinými náboženstvími jako například křesťanství či judaismus je určitě otázka polygamie, resp. v našem případě polygynie. Je to jeden z hlavních rysů islámského rodinného práva.¹¹⁶ Ve středověku byla tato praktika více chápána, protože zde bylo více žen než mužů způsobené válkou či hladem¹¹⁷. Vyrovnání rozdílů mužů a žen je jistě pochopitelné. Každá žena touží po domovu. Kdyby tuto tužbu nenaplnila, mohla by se uchýlit k nejhorsšímu hříchu cizoložství.¹¹⁸ Ale od 19. století klesaly počty těchto manželství především z důvodů urbanizace a rozpadu velkorodin. V mnoha muslimských zemích se obávají, že když zakážou polygamii, vzroste počet nevěr.

¹¹⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 83 – 95.

¹¹⁶ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 405.

¹¹⁷ I dnes můžeme dát příklad z Nové Guinei, kde je 122 žen na 100 mužů. Jiné řešení by bylo pouze celibát, homosexualita či tolerovat cizoložství a prostituci. (In: 'ABD AL-'AZÍM, Šaríf. Ženy v islámu a ženy v židovsko-křesťanské tradici: mýtus a realita. V Praze: Ústředí muslimských obcí, 2011, s. 54)

¹¹⁸ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostrěno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání. 2010, s. 97.

I přesto jde pouze o minimum polygamních svazků, Jako příklad si můžeme uvést Egypt v 50. letech 20. století, kdy zde takových manželství již bylo 0, 5 %.¹¹⁹ Dodnes se vedou sáhodlouhé diskuze nad tím, co na polygamii říká přímo Korán, ale většina muslimů si polygamii i v posvátném textu rádi najdou. Obhájí to především faktem, že sám Muhammed měl více žen. Ale není tomu tak všude, v některých zemích již byla v minulém století zakázána, například v roce 1926 v Turecku, 1957 v Tunisku či 1973 v Jemenu.¹²⁰ Ovšem v některých částech je zakázána pouze některým jako učitelům či státním úředníkům.¹²¹ Pakliže bychom to chtěli sami porovnat, tak přímo Korán píše „Berte si manželky za manželky takové, které jsou vám příjemné, dvě, tři a čtyři; avšak bojíte-li se, že nebudete spravedliví, tedy vezměte jen jednu.“¹²² Z toho tedy plyne pochopení, že muž si smí vzít klidně čtyři ženy, ovšem musí se ke každé chovat stejně. Ale i samotní muslimové tvrdí, že je přirozené, když je jedna žena muži bližší než ostatní. Ovšem neznamená to tedy, že člověk není schopen se k více lidem chovat stejně, a tak se Korán k polygamii přeci jen nepřiklání?

V tomto fenoménu však můžeme vidět i výhody. Pro ženy je to především fakt, že muž se nemusí přímo se svou manželkou rozvést, když mu nedokáže porodit sama. Jednoduše si vezme další manželku k sobě, která toho bude schopna, a potomka budou vychovávat všichni tři. Muž si tak zajistí pokračování své rodové linie. Žena, která má zřejmě zdravotní problémy, alespoň nezůstane sama a nezabezpečená, muž se o ní postará. Adopce totiž není islámem podporovaná činnost, protože dítě musí mít jméno po otce. V praxi se ale odehrává samozřejmě černý obchod s těmito dětmi, a to nejenom v Africe, ale například i v USA či Kanadě. V případě, že mužova jediná manželka trpí vážnou nemocí nebo není schopná splnit tužby manžela, může se muž také oženit s další ženou, která bude plnit všechna jeho přání a povinnosti správné manželky.¹²³

Důležitou informací v tomto tématu je, že první manželka musí vědět o svazku s druhou manželkou. V manželské smlouvě, jak jsme o tom již mluvili, si může žena dát podmínku, že si nepřejí, aby si manžel vzal další ženu.¹²⁴ Ovšem pakliže tuto podmínku

¹¹⁹ KŘÍKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990, s. 185.

¹²⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 129.

¹²¹ HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ. *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003, s. 589.

¹²² Korán. Přeložil Ivan HRBEK. Praha: Levné knihy, 2010, s. 521.

¹²³ HAMMUDAH, Abdalátí. *Zaostřeno na islám*. Praha: Islámská nadace. 2. vydání. 2010, s. 98 – 101.

¹²⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 81.

tam nemá, manžel je povinen se jí zeptat. Kdyby nesouhlasila s dalším manželstvím, může se s mužem rozvést.¹²⁵

Z tohoto tématu si můžeme odnést otázku pro zamyšlení. Není lepší, aby žena věděla o mužově jiné ženě, než aby trpěla nějaké tajné milenky a nejistotu? Vždyť milenky nemají například právo na vyživovací povinnost, v islámské polygamii další žena ano. Každá muslimka tedy ví, kde je její místo. Většina autorů, co se zajímá o polygamii, se shodne na tom, že se dá tato tradice pochopit v minulosti, kdy opravdu bylo méně mužů, ale v dnešní vyspělé době by zřejmě měl člověk být na vyšší úrovni. Ovšem kdo určí to, že naše západní tradice je na vyšší úrovni než například již zmíněná polygamie?

5.5. Manželé

Nejdříve, než začneme uvažovat o povinnostech a právech žen či mužů, musíme si uvědomit, že „islám je nutno chápat jako soubor právních, morálních a částečně i ekonomických představ o životě“¹²⁶. Tento fakt se odráží ve všech sférách muslimského života, tudíž i v životě manželů. Problémem by mohlo být, že muslimové lpí na svých tradicích a odmítají přijmout moderní prvky, které se týkají například postavení ženy a muže či celkově rodiny. Ale musíme mít na paměti, že alespoň kousek modernizace může posunout celou společnost o krok dál.¹²⁷ Muž v muslimské rodině hraje nejdůležitější roli, jelikož se stará o celou rodinu po finanční stránce a chrání svou manželku.¹²⁸ V původním slova islámu mužova převaha má být využita k ochraně ženy a rodiny.¹²⁹ Nižší postavení žen¹³⁰ v arabském světě neplyne však přímo z Koránu¹³¹, ale má kořeny u Adama a Evy. Muslimové stále vzpomínají na to, že ženám chybí kus žebra, proto jsou slabé a musejí být chráněny mužem.¹³² Slabost se vyjevuje především

¹²⁵ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 188.

¹²⁶ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 160.

¹²⁷ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 161.

¹²⁸ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 197.

¹²⁹ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 168.

¹³⁰ Například při svědectví jsou potřeba dvě ženy, aby se vyrovnaly svědectví jednoho muže. (In: NEŠPŮROVÁ, Olga. Rodina a rodičovství v křesťanství a islámu. Gender - rovné příležitosti - výzkum. 2005, roč. 6, č. 1, s. 3-7)

¹³¹ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 83.

¹³² KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 197.

skrz jejich přirozenost, a to menstruaci, těhotenství, šestinedělí či porod. Vždy přijde nějaká „nemoc“, proto potřebují ochranu od muže. I když jednáme se ženou či jí ukládáme nějakou práci, máme mít na mysli, že je nemocná.¹³³ Sám Mohammad se žen velmi zastával, ale stále muži přenechával nadřazenost, a to kvůli fyzické síle a patriarchální povaze.¹³⁴ Zde můžeme vidět rozdíl mezi muslimským a západním světem. Například ve Spojených státech amerických ženy velmi vyzdvihují za to, jak jsou silné, že se dokážou postarat o děti, práci a manžela. Existuje arabské přísloví „muž, jenž se nebojí své manželky, není žádným mužem“¹³⁵. To nám dokládá, že v rodině má manželka názor také hlas a není pouhým předmětem. Důležité je, že ačkoliv si žena s mužem není rovna, před Bohem si rovni manželé jsou. Musí také plnit pět muslimských povinností, které jsme zmínili ve čtvrté kapitole Základní informace k islámu. Z pohledu šaría’y poskytuje stejnou škálu práv ženě i muži, což ale neznamená totožná práva.¹³⁶

V manželství nevzniká žádný společný majetek¹³⁷. Žena má pouze věno a majetek zděděný od svých zemřelých příbuzných.¹³⁸ Takže pakliže si se svolením muže žena najde práci, výdělek je jen její. Pouze muž má zodpovědnost za finance pro rodinu.¹³⁹ Názor, že pracuje pouze muž, je už starší. Novodobí myslitelé a znalci islámu se domnívají, že ženy mají také právo na svou práci jako například učitelky dívek, zdravotní sestry žen či lékařky pro ženy.¹⁴⁰ U muslimů platí pravidlo, že nesmí být tanečnicí, servírkou nebo turistickou průvodkyní.¹⁴¹ V podstatě si nesmí vybrat profesi, kde by se mohla setkat s muži. Důvodem, proč muži neradi pouští své manželky

¹³³ KRÍKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990, s. 164.

¹³⁴ PAVLINCOVÁ, Helena. *Judaismus, křesťanství, islám: slovník*. Praha: Mladá fronta, 1994, s. 654.

¹³⁵ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 197.

¹³⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 85 - 88.

¹³⁷ Jednoduše řečeno je to velmi pragmatické. Muž má dům a nábytek, žena vlastní šperky a oblečení. (In: KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 128)

¹³⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 153.

¹³⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 87.

¹⁴⁰ WARRAQ, Ibn. *Proč nejsem muslim*. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 426.

¹⁴¹ Moderní doba někde i dovolí ženě, aby sama podnikala. Chadídža je právě mezi takovými ženami velmi známá jako patronka žen podnikatelek. (In: KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha: Paseka, 2008, s. 120)

do práce je takový, že se bojí, aby sami neztratili svou autoritu. Manželka by totiž nebyla poté na něm tak finančně závislá.¹⁴²

Partneři by vlastně již před uzavřením sňatku měli mít jasno, zda s tím druhým dokážou žít do smrti, tudíž musí vědět a být smířeni s tím, na jaké úrovni se kdo nachází.¹⁴³ Měli by si také být vědomi, že obecnou povinností manželů je vzájemný respekt a ochrana rodiny.¹⁴⁴ Především v islámu má totiž každý z partnerů poté jiné postavení a povinnosti. Hlava rodiny třeba nemůže zastávat práce v domácnosti jako uklízení nebo vaření. Nemohl by se totiž věnovat učení a rozvoji svého intelektu.¹⁴⁵ Muž má právo své manželce zakazovat vycházky ven či stýkat se s příbuznými pod pohrůžkou trestu.¹⁴⁶ Velmi známá především v západní společnosti je informace, že ženy nemohou podat muži ruku, ovšem přímo v islámu je to přesně naopak. Muž je ten, který se nesmí dotýkat cizích žen.¹⁴⁷ Má povinnost živit svou ženu a své děti. Chlapce do doby, dokud si sám nenajde práci, tím pádem si zajistí své živobytí. A u dívky do doby, dokud neuzavře manželskou smlouvu. Nemá-li otec dostatek financí na uživení rodiny, přechází tato povinnost na dalšího příbuzného, to znamená ve většině případů na jeho otce.¹⁴⁸ Přímo od Boha má muž povinnosti k ženě, a to například laskavost, čestnost, trpělivost nebo nezpůsobit jí bolest.¹⁴⁹ Kdybychom to měli shrnout trochu poeticky, tak muž má podle muslimů zasadit strom, postavit dům, napsat knihu a zplodit syna. Žena má zalévat strom, uklízet dům, číst knihu a starat se o manžela i syna.¹⁵⁰ Z toho vyplývá, že muž zaseje u všeho semínko a žena má dodělat zbytek a pečovat o vše, tím nejlépe přispěje ke stabilitě společnosti. Je to rozdíl oproti ranému islámu, kdy žena měla více práv a možností mít život i jinde než v obydlí muže.¹⁵¹

¹⁴² MURÍNOVÁ, Danica. Ženy v Saudské Arábii. Nový Orient: časopis Společnosti pro kulturní styky s Orientem. 1999, roč. 54, č. 1, s. 11.

¹⁴³ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 71.

¹⁴⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 147.

¹⁴⁵ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 425.

¹⁴⁶ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 128.

¹⁴⁷ NAQVI, Zuzana. Mé islámské manželství. Dingir: časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích. 2003, roč. 6, č. 1, s. 33-34, 36.

¹⁴⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 151.

¹⁴⁹ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 71.

¹⁵⁰ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 198.

¹⁵¹ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 165.

Důležité je říci již na začátku, že s islámem přišlo výrazně lepší postavení žen. V předislámském období žena byla brána jako otrok, a tak ji Korán a samotné náboženství velmi pomohlo¹⁵². Především byla ve společnosti ta, která pouze má rodit a vychovávat děti.¹⁵³ Důležitým mezníkem v postavení žen je i sám Mohammed, který vyučoval ženy. Probírali spolu samozřejmě Korán a otázky, které z něho vyplývaly.¹⁵⁴ Bojoval i za to, aby bylo ženám uznáno právo na dědictví.¹⁵⁵ Dodnes¹⁵⁶ se mnozí pokoušejí pomoci muslimkám, aby nebyly tak závislé na svých manželech, především mluvíme o feministických proudech.¹⁵⁷ Je to především proto, že islám dává ženě podřadnou funkci v pomyslném žebříčku. Ibn Warraq se domnívá, že za postavení žen však nemůže islám sám o sobě, ale špatný výklad. Příčinou, proč se v islámu neradi přizpůsobují, bude, že neradi jednoduše zavádí něco nového. Problémem to začíná být ve střetu se západní společností a její sekularizací. Nezmění se lehký něco, co „fungovalo“ po staletí. Také zmiňuje jakousi muslimskou hierarchii, kde je na prvním místě samozřejmě muž, poté hermafrodit a až nakonec žena. Jsou podřízené muži proto, že on živí rodinu a dává vše ze svého majetku. Zároveň on má odpovědnost za ženu a musí se o ní starat.

Muži si na ženách jsou nejvíce vědomi jejich vlastností a bohužel nejvíc těch negativních jako například podvod či lest.¹⁵⁸ Samotné postavení muže k ženě je podle islámu ryze pragmatický, emoce zde roli moc nehrají.¹⁵⁹ Žena se má zcela podvolit svému manželovi, poslouchat ho, jinak ji čeká trest.¹⁶⁰ Musí zůstat doma, aby byla muži neustále k dispozici, tím mu zajistí klidnou existenci. Smí vycházet z domu pouze se svolením manžela, mohla by být pokusem pro ostatní muže. Když tedy smí a upustí

¹⁵² Například jí bylo v islámském právu přiznáno právo na majetek, rozvod či hmotné zajištění. (In: KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 84.)

¹⁵³ CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 194.

¹⁵⁴ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 165.

¹⁵⁵ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 408.

¹⁵⁶ Například se o zlepšení postavení žen pokoušel i prezident Tuniska (1956) Habíba Brugiba, který chtěl opustit šaría a inspirovat se třeba Francií. Ale bohužel to byla pouze teoretická naděje. V mnoha zemích za tento pokus je označován za zrádce islámu a kacíře. Jediné, co se mu povedlo, že nastavil limit pro věk při svatbě, a to minimálně 17 let. (In: KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 163)

¹⁵⁷ Jako příklad můžeme uvést Jemen v roce 1990, kde chtěli obnovit ženská práva, právo na studium či zdravotní péči. (In: VOORHOEVE, Maaikje. Family Law in Islam: Divorce, Marriage and Women in the Muslim World. New York: I.B.Tauris. 2012, s. 17)

¹⁵⁸ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 404 – 415.

¹⁵⁹ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 158.

¹⁶⁰ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 411 – 425.

dům bez manžela, musí mít s sebou jiného mužského příbuzného, který dohlédne, aby se chovala ctnostně, ale především se uvádí kvůli její bezpečnosti. Porušení zákazu vycházení se ženě nevyplácí, jelikož v tom případě jí muž může přestat platit výživné.¹⁶¹ Což je pro ni velkou hrozbou, jelikož žena má v podstatě jen materiální práva jako právo na bydlení, oděni a výživu. Ačkoliv jedno velké morální právo má také, a to právo na respekt jejich citů, ovšem jak tento respekt funguje v praxi, zůstává velkým otazníkem. Mezi další povinností manželky je starost, aby manželství bylo šťastné a muži dala šanci mít své legitimní potomky.¹⁶² Jak už jsme několikrát zmínili, islám si velmi potrpí na rozšiřování své ummy. Žena nesmí v žádném případě na muže zvýšit hlas, protože tím by se vyvolala hádka, která je také zakázaná.¹⁶³ Stále tu předkládáme pouze to, co žena nesmí, ovšem žena v rodině má velmi důležitou roli také v tom, že má předávat náboženské hodnoty, což má neskutečně velký význam v islámu. Teoreticky si s mužem jsou před Bohem rovni, ale v některých oblastech nikoliv.¹⁶⁴ Například v otázce svědectví, kde je potřeba dvou ženských svědků, aby se to rovnalo jednomu muži.¹⁶⁵ Obhajuje se to tím, že ženy jsou moc citlivé, lehko se nechají unést, neúčastní se veřejného života, tudíž tomu nerozumí. Navíc jsou zapomětlivé, a proto mohou situaci překroutit.¹⁶⁶ Dalším příkladem nerovnosti je dědictví, kdy ženě náleží pouze půlka. To je zase proto, že žena má svůj mahr a nepotřebuje větší majetek. Muž potřebuje více financí na zajištění chodu domácnosti. Třetí jakousi nevýhodou může být fakt, že muž může mít až čtyři manželky (viz kapitola 5.4.2 Polygamie), ale kdyby měla žena více mužů, jednalo by se o cizoložství. Posledním zmíněným rozdílem mezi mužem a ženou je rozhodně ve výběru partnera, jak jsme také již zmiňovali v kapitole 5.2 Zásnuby, kdy si žena nesmí vzít nemuslima, ovšem muž si může vzít nemuslimku.¹⁶⁷

Sporné je také téma, které se týká fyzického násilí konané na ženě. Bohužel i v Koránu se dočteme, že on sám schvaluje tento akt, pakliže právě žena odmítne mít sexuální styk

¹⁶¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 152.

¹⁶² HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 71.

¹⁶³ MURÍŇOVÁ, Danica. Ženy v Saudské Arábii. Nový Orient: časopis Společnosti pro kulturní styky s Orientem. 1999, roč. 54, č. 1, s. 10.

¹⁶⁴ REEBER, Michel. Islám. Praha: Levné knihy. 2008, s. 38.

¹⁶⁵ NEŠPOROVÁ, Olga. Rodina a rodičovství v křesťanství a islámu. Gender - rovné příležitosti - výzkum. 2005, roč. 6, č. 1, s. 3-7.

¹⁶⁶ MURÍŇOVÁ, Danica. Ženy v Saudské Arábii. Nový Orient: časopis Společnosti pro kulturní styky s Orientem. 1999, roč. 54, č. 1, s. 12.

¹⁶⁷ REEBER, Michel. Islám. Praha: Levné knihy. 2008, s. 38.

s mužem. Dokonce i Mohammad Qotb říká, že „žena je pouhou strážkyní svých orgánů“.¹⁶⁸ Co se týká sexuality obecně, tak žena má menší prostor v citovém i sexuálním životě. Muslimové to odůvodňují jednoduše. Žena vyzařuje nadmírou vyzývavosti, a tak musí být usměrněna zákazy nebo právě mužem. Kdyby ne, mohla by se narušit stabilita společnosti. I za prvotní hřích viní pouze ženu, ne samotnou sexualitu. Sexuální styk jako celek sám Bůh považuje za dobrý, naopak je to i doporučenou aktivitou manželů, jelikož z tohoto styku může vzejít další muslim. On je totiž nutný pro vývoj a zachování obce. Samotná žena nesmí vyžadovat po muži pohlavní styk, ale zároveň ho ani nesmí odmítnout od svého muže, jinak by mohl přijít trest.¹⁶⁹ Výjimkou je, když se jí muž delší dobu nevěnuje.¹⁷⁰

Když se nad rovností a celkově postavení manželů zamyslíme, opravdu nám to připadne odlišné od našeho západního pohledu na manželství. Náš pohled historicky pramení z křesťansko-judaistické minulosti, kdy člověk touží po sebevydání. Chce najít sebe v osobě „Já“, což nachází v manželské lásce. V podstatě to funguje tehdy, až když budeme „Ty“ pro nějaké „Já“, zároveň pro něj „Já“ už budu „Ty“. Tím vzniká prostor „My“. Samozřejmě je tu přirozený strach z neopětování, ale člověk to bytostně musí podstoupit, chce se vydat ze sebe.¹⁷¹ Jak potvrzuje Emerich Coreth „člověk se bytostně nachází v dialogu. Být osobou tedy znamená být bytostně zaměřen k osobnímu bytí druhého“.¹⁷² Teologicko-antropologické východisko této úvahy je, že jsme předurčeni k tomu, abychom svůj život sdíleli s někým dalším.¹⁷³ Člověk se rád vydá ze sebe, aby okusil něco víc, něco transcendentního. A tady je rozdíl právě s islámským světem, který bere manželství spíše pragmaticky, viz legální nárok na sexuální styk nebo legální potomci.

5.5.1 *Zahalování*

Jelikož se zde bavíme o rozdílech manželů, tedy o nerovnosti mezi mužem a ženou, tak nelze nezmínit právě zahalování, které velmi odlišuje ženy a muže z hlediska

¹⁶⁸ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 418.

¹⁶⁹ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 166.

¹⁷⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 149.

¹⁷¹ HOJDA, Jan a Zbyněk PAVIENSKÝ. Hledání vzájemnosti: obraz rodiny v konceptuální fotografii - pokus o teologickou interpretaci. Jablonec nad Nisou: IN, 2012, s. 71 – 73.

¹⁷² CORETH, Emerich. Co je člověk?: základy filosofické antropologie. Praha: Zvon, 1994, s. 155.

¹⁷³ HOJDA, Jan a Zbyněk PAVIENSKÝ. Hledání vzájemnosti: obraz rodiny v konceptuální fotografii - pokus o teologickou interpretaci. Jablonec nad Nisou: IN, 2012, s. 56.

estetického na první pohled. Fundamentalisté především chtějí ženy oddělit od společnosti svým závojem, ale sám Korán to nepřikazuje, pouze doporučuje cudné oblečení.¹⁷⁴ Samozřejmě dnešní doba postoupila a díky i velkému zástupu feministek, se postavení žen celkově stále mění k evropskému stylu. K tezi, že vlastně ani sám Alláh ženám nenařídil nosit jakýsi závoj, se přiklání většina autorů.¹⁷⁵

V rozporu jsem v podstatě našla pouze jednoho autora, je jím opět již zmíněný Ibn Warraq. Ten chápe závoj jako věc, kterou ženy musí nosit. Má být symbolem jejich zotročení, protože kdyby ho odhodily, tak se to bere jako zrada islámu, za což si zaslouží i trest smrti. Také velmi kritizuje islám v tom, že ženy nemají jasně dán pouze oděv, ale například i to, jak mluvit s cizincem, či za jakých situací svůj závoj může alespoň trochu odhrnout¹⁷⁶, jak má mluvit či se chovat. To vše samozřejmě najdeme také výrazně popsáno v Koránu a hadíthech. Ovšem o nějakém zahalování nikoliv.¹⁷⁷ Význam šátků je dvojitý. Za prvé potvrzuje identitu muslimky, za druhé jí chrání před mužskými pohledy.¹⁷⁸ Dnes však platí spíše to, že jak se každá muslimka obléká, je kulturně determinováno, než aby se odvolávala přímo na náboženské spisy. Spíše má hidžáb ostatním naznačit, že je pro ostatní muže právě tato žena nepřístupná a nebude tedy v nich vzbuzovat touhy. Což je velmi rozdílný pohled na věc oproti západnímu vidění.¹⁷⁹

5.6. Tabu témata

Do této práce jsem se rozhodla zařadit tabu témata z důvodu, jelikož v islámském náboženství nacházíme spoustu témat, o kterých se moc nemluví. Pakliže to posuneme ještě do vyšší roviny, o některých tématech se ani mluvit nesmí, ale v praxi se odehrávají. První oblast, kterou bych chtěla zmínit, se týká menstruace. Během ní ostatní ženu považují za nečistou, z čehož vyplývá, že se například nesmí pomodlit, má

¹⁷⁴ Dnes se ale hidžáb stále považuje například v Saudské Arábii za povinnost pod pohrůžkou trestu. (In: KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 89)

¹⁷⁵ Například: HAERI, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost. Olomouc: Votobia, 1997, s. 197.

¹⁷⁶ Například u lékaře, kde je potřeba vyšetření zahalovaného místa. (In: WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 421)

¹⁷⁷ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 421.

¹⁷⁸ REEBER, Michel. Islám. Praha: Levné knihy. 2008, s. 39.

¹⁷⁹ HAERI, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost. Olomouc: Votobia, 1997, s. 198 – 199.

zakázáno i obcházení Kaaby¹⁸⁰, nesmí číst Korán, dokonce se ho nesmí ani dotknout.¹⁸¹ Je to určitě značný rozdíl mezi západním, a právě islámským chápáním menstruačního cyklu, kdy se na většině území Evropy spíše traduje, že je to pro ženu ctí a známkou zdraví. Druhým tabu okruhem je homosexualita. Samotný Korán tuto praktiku nepovoluje a hadíthy jsou silně proti sodomii, ovšem samotní muslimové přiznávají, že se s ní v praxi velmi často setkávají ve všech vrstvách společnosti. Můžeme z toho tedy usoudit, že i v islámu platí taková teoretická pravidla, která jsou v praxi docela běžně porušována. Jelikož právě teoreticky za homosexualitu hrozilo i usmrcení ranami bičem. Zajímavý je fakt, že i ženská homosexualita je společností akceptována.¹⁸² Kdybychom se nad tím trochu zamysleli, tak na jednu stranu tuto činnost můžeme pochopit, když víme, že islám má pozitivní vztah k sexu, který má sloužit ale především pro potěšení muže.¹⁸³ Ovšem zároveň sám islám dodává, že pohlavní styk je schvalován Bohem jen proto, že je tu možnost zrození nového muslima. Je to i důvod, proč islám nepovoluje kastraci.¹⁸⁴ A může se snad narodit homosexuálům miminko, kde by byli právě oba partneři jeho biologičtí rodiče?

Třetí tabu skupinou je antikoncepce, která velmi souvisí s předešlou muslimskou sexuální představou. Muslimky tuto ochranu proti početí nepoužívají, protože věří v osud. Věří v budoucnost, kterou jim určil sám Bůh a ony ji stejně nezmění. Bůh tedy rozhoduje o tom, kdy a zda budou mít manželé dítě. Víra v osud ale v dnešní době klesá, protože se rodiče snaží, aby svým dětem zajistili vyšší a kvalitnější vzdělání kvůli lepšímu životu. Z toho důsledku ustupuje myšlenka, že by se Bůh opravdu postaral jednak o zrození dítě, nebo o dítě, které by rodiče nemohli žít.¹⁸⁵ Již čtvrtou související částí je situace, počnou-li dva lidé dítě při mimomanželském styku. Mimomanželský styk se bere jako cizoložství, které je podle Koránu trestáno sto

¹⁸⁰ Nejposvátnější stavba islámu. Arabsky Ka'aba znamená kostka, která má 10 x 12 x 15 metrů. Traduje se, že Abrahamovi ji předal anděl Gabriel. Zde se vykonává poslední modlitba posledního měsíce islámského lunárního kalendáře, tzn. dhú'l-hidždža. (In: CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 150)

¹⁸¹ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 418.

¹⁸² WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 470 – 471.

¹⁸³ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 411.

¹⁸⁴ TAUER, Felix. Svět islámu: dějiny a kultura : nástin politického, sociálního, hospodářského a kulturního vývoje zemí, do nichž proniklo učení arabského proroka, od jeho vystoupení do konce první světové války. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 109.

¹⁸⁵ ELHASSAN, Mohamed. Vztah islámu k rodině, manželství a k plodnosti. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje. 1998, roč. 40, č. 2, s. 121.

ranami, protože muslimové razí cestu cudnosti nade vše.¹⁸⁶ Rodina může poslat dívku na potrat či zvolit ještě radikálnější řešení, které se rovná vraždě novorozence nebo vraždě samotné dívky. Druhý způsob se označuje jako „vražda ze cti“. Na potrat se dívky posílají do ciziny, což je velmi nákladné pro celou rodinu. Islám sám o sobě není nakloněný potratům, ale ve výjimečných zdravotních problémech ho dovoluje.¹⁸⁷ Dalším tabu tématem může být zákaz polyandrie, který je zajímavý hlavně z toho důvodu, že je polygamie¹⁸⁸ teoreticky dovolená.¹⁸⁹

6. Narození dítěte

Narození dítěte je snad ve všech kulturách velmi významnou událostí. O to více právě v islámu, kde dítě znamená pokračování rodinné linie. Jak už jsme zmínili mockrát, právě umma je pro muslimy hodně důležitá. Ovšem o samotném otěhotnění vůbec nerozhodují samotní budoucí rodiče podle jejich přesvědčení, ale Alláhova vůle. Dokonce antikoncepci muslimové dávají na stejnou úroveň, jako kdybychom dítě pohřbili za živa.¹⁹⁰ Když tedy sám Bůh dovolí, tak již v těhotenství musí být žena velmi hýčkána. Porody na vesnicích stále probíhají doma za pomoci porodní báby, ale ve městech se pomalu začíná přecházet k porodům v nemocnici.¹⁹¹ Když se tedy narodí miminko, mluví přímo o svátku narození.¹⁹² Je přirozené, že se o něj postará matka, ale otec se stává jeho zákonným zástupcem.¹⁹³ Dokonce i státní příslušnost dítě dědí po otci. Pakliže jsou rodiče každý odjinud, matka jim nemůže dát svou příslušnost, ani když muž zemře, na což bohužel přišlo mnoho žen z mimo islámských oblastí, které si vzali právě muslima, pozdě.¹⁹⁴ Samozřejmě se hodně rozlišuje, zda je novorozenec chlapeček nebo holčička. Žena vlastně až když porodí syna, získává určitý respekt,

¹⁸⁶ Islám: náboženství, historie a budoucnost. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009, s. 73.

¹⁸⁷ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 124.

¹⁸⁸ Více o polygamií v kapitole 5.4.2 Polygymie.

¹⁸⁹ KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka. Obrazy ženství v náboženských kulturách. Praha: Paseka, 2008, s. 121.

¹⁹⁰ KROPÁČEK, Luboš. Variace na Korán: Islám v diaspoře. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 1999, s. 107.

¹⁹¹ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 187.

¹⁹² Zvané také jako subúu. (In: KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 50)

¹⁹³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 150.

¹⁹⁴ KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka. Obrazy ženství v náboženských kulturách. Praha: Paseka, 2008, s. 126.

jelikož chlapec znamená, že bude brzy moci fyzicky pracovat a vydělávat peníze. S dívkou jsou jen starosti, aby ji rodiče provdali. Proto bylo časté dříve zabíjení prvorozených děvčátek a bohužel v některých okruzích tuto tradici můžeme vidět dodnes.¹⁹⁵

Bezprostředně tedy po narození dítěte, kdy se odstříhne pupeční šňůra, tak nastává mnoho rituálů. Jelikož muslimové velmi dodržují své tradice i v dnešní moderní době, představíme si takový průřez zvyků, které u nich můžeme nalézt. Islám si hodně zakládá na své víře, a tak se nemůžeme divit, že při první příležitosti malému novorozenci šeptají do ouška volání k modlitbě¹⁹⁶, tak zvanou šahádu.¹⁹⁷ Nejčastěji ji pronáší otec dítěte. Důvodem toho zvyku je, aby od mala dítě vědělo, že přísluší právě k tomuto náboženství.¹⁹⁸ Další rituál začíná ihned po tomto, kdy matka ze své náruče položí dítě do kolébky. Sama s ním houpe a jiné ženy z rodiny prohlašuje „Poslouchej svou matku, poslouchej svého otce!“. Aby se rituál stal mocnějším, další osoba může bubnovat do hmoždíře. Když se toto zopakuje sedmkrát, matka vezme dítě a ostatní zpívají jednu specifickou píseň, která je určena pro tyto účely. Navíc přitom házejí po pokoji fazole, které se na zemi nechají až do dalšího dne, aby dítě mělo štěstí. Při tomto rituálu se sejde celá široká rodina, která se poté společně i nají. Typicky podávaným jídlem je maso akíku s rýží.¹⁹⁹ U této příležitosti dostávají mladí rodiče dary právě od příbuzných. Především se jedná o peníze, mince s vyrytým veršem z Koránu, hračky a tak dále. Přímo žena od svého manžela dostává zlaté šperky v podobě například náušnic. A jak už jsme řekli, islám je velmi pragmatický, a tak žena od něj dostává například i pyžamo.²⁰⁰

Další tradice nastávají sedmý den. Je to magické číslo, které má původ v Egyptě.²⁰¹ Je to den, kdy dítě dostává své jméno. Rodiče ho nepojmenovávají hned první den, jelikož dříve hodně novorozeňata umírala pár dní po porodu. V každé rodině první syn

¹⁹⁵ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990, s. 190.

¹⁹⁶ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 142.

¹⁹⁷ MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*. Praha: Dingir, 2016, s. 190.

¹⁹⁸ MALECKÁ, Jana. *Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 60.

¹⁹⁹ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 51 - 52.

²⁰⁰ MALECKÁ, Jana. *Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 80.

²⁰¹ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 50.

dostává jméno po svém dědovi, samozřejmě z mužovy strany. Příjmení automaticky dědí po otci.²⁰² U dalších dětí zase vybírala jméno²⁰³ mužova rodina, ale s pokrokem se doba mění a dnes si většinou sami rodiče rozhodnou, jak se jejich dítě bude jmenovat.²⁰⁴ Zajímavé je, že fundamentalistický islám vůbec narozeniny nějak neslaví, prý je to inovace moderní doby, protože ani sám Prorok neslavil své narozeniny. Je tedy možné, že jde o vliv ze západní společnosti.²⁰⁵ Po pojmenování nastává důležitý rituál, a to obětování zvířete.²⁰⁶ Tento zvyk pochází ze sunny, kdy rodiče obětují zvíře na počest Boha, že jim dal možnost přivést do své ummy potomka. Zde se zase dělá rozdíl v pohlaví dítěte. Pakliže se narodila dcera, obětují jedno zvíře²⁰⁷, za syna dvě. Sedmý den se také stříhá a váží dětské vlásky. V záležitosti na to, kolik váží, stejnou hodnotu má dát rodina jako almužnu chudým. Nechtějí-li stříhat dívku, hmotnost odhadnou. Tento rituál patří do rukou opět především otci.²⁰⁸

Mezi další tradice patří například vkládání datle do úst dítěte²⁰⁹, zavinování²¹⁰, aplikování kuhlů²¹¹ a henny²¹², kdy malují dítěti oči kuhlím, což ho má ochránit před uřknutím. Henna má zase ochránit dítě před zlými džinnami a kožními nemocemi. Z těchto všech rituálů především vidíme, že islám věří v takové mystické duchovno, kdy velmi záleží, aby se zvyk vykonal například sedmkrát, nebo že se odehrává právě

²⁰² MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 66 - 68.

²⁰³ Pakliže má někdo ošklivé jméno, může se přejmenovat. Tato praktika se objevovala dříve, když starší děti pojmenovávali jako Pes, Válka nebo Syn Zločinu. (In: MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 66)

²⁰⁴ MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 191.

²⁰⁵ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 82.

²⁰⁶ Zvaný také aqíqa. (In: MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 70)

²⁰⁷ Nejčastěji se obětuje ovce, koza nebo velbloud. (In: MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 70)

²⁰⁸ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 70 - 72.

²⁰⁹ Tak zvaný tahník. Důvodem je, že datle má mít uklidňující a čistící účinky a dítě poté tolik nekřičí. Opět tento rituál vykonává nejčastěji otec, který datli rozžvýká a poté vloží do úst dítěte. (In: MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 62)

²¹⁰ Tak zvaná kúfalíja. Dnes se už nedělá, ale dříve byla tradice, že se dítě zavinulo do bílé látky, aby se nemohlo hýbat, vidět byla pouze hlava. (In: MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 64)

²¹¹ Kuhl je kosmetika, pomocí které se dělá pod oči linka a ta chrání před infekcí. (In: MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 76)

²¹² Henna je přírodní barvivo, které se používá častěji u svateb, u narození zřídka. (In: MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 76)

sedmý den po narození a tak podobně. Možná si to ani on sám tolik nepřipouští, ale můžeme zde vidět nádech těch starších kmenových náboženství, které měly vždy Bohy rozdělené na určité oblasti.

Co se týče samotné ženy, tak ta po porodu nesmí být sexuálně aktivní, nesmí se modlit, vstupovat do mešity nebo se pouze dotýkat Koránu, jelikož je považována za znečištěnou.²¹³ V období šestinedělí by se žádný muž ženy neměl dotknout. Mnohdy si ženy dělají černou linku na očích, aby bylo na první pohled vidět, že je krátce po porodu.²¹⁴ Až čtyřicet dní poté provede rituální očistu těla a může se vrátit zpět do normálního koloběhu svého života.²¹⁵ Přímo Korán umisťuje uctívání matek a otců hned na druhé místo v žebříčku hodnot. Samozřejmě až po uctívání samotného Boha. Hluboká úcta, která panuje mezi potomkem a právě matkou, se zachovává v islámu už po mnoho generací, což je obdivuhodné s porovnáním s naší západní civilizací.²¹⁶

7. Chod domácnosti

7.1. Výchova

Jak už jsme mnohokrát řekli, pro muslimskou rodinu či celou ummu je vzácné narození dítěte, a proto si velmi zakládají na výchově a vzdělání právě nových členů svého společenství. V podstatě právě výchova je to nejcennější, co rodiče mohou dětem dát. Michel Reeber přímo píše: „Rodiče jsou jako první odpovědní za islámskou výchovu dítěte“.²¹⁷ Sám Korán poukazuje na fakt, že děti jsou radostí života a zdrojem pýchy, proto islám přiřazuje velkou váhu tomu, jak se rodiče chovají ke svému dítěti, jak ho ovlivňují. Jelikož se malý muslim narodí jako tabula rasa, jsou to rodiče, kteří tvarují jeho mysl.²¹⁸ Stane-li se, že nemá své rodiče, starají se o něj příbuzní. Když nemá ani ty, stará se o něj celá muslimská společnost, která dbá na správnou náboženskou výchovu a předávání muslimských hodnot.²¹⁹ Rodiče islám staví na stejnou úroveň jako samotného Boha. Děti je musí ctít oba dva stejně a být jim vděční. Výjimku tvoří

²¹³ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 62 – 78.

²¹⁴ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 53.

²¹⁵ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 78.

²¹⁶ 'ABD AL-'AZÍM, Šaríf. Ženy v islámu a ženy v židovsko-křesťanské tradici: mýtus a realita. V Praze: Ústředí muslimských obcí, 2011, s. 45 – 46.

²¹⁷ REEBER, Michel. Islám. Praha: Levné knihy. 2008, s. 40.

²¹⁸ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 72.

²¹⁹ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 73.

událost, kdy by dítě rodiče odváděli od víry.²²⁰ S tím souvisí i fakt, že do nedávné doby jsme v muslimském světě nenalezli žádné domovy důchodců či pečovatelské služby. Děti totiž měli velkou povinnost se o své rodiče a starší příbuzné postarat.²²¹ Spousta dospělých dětí se raději o ně jednoduše postará samo, než aby je nechali například v nemocniční péči.²²² Ovšem tato tradice bohužel s moderním světem zaniká a tyto instituce v dnešní době můžeme u nich také nalézt.

Jelikož se o dítě stará více žen než pouze jeho matka²²³, může se stát, že ho i jiná bude kojit. Není to zase tolik vzácné, i u nás tato tradice byla. Odůvodnění je prosté. Chránily se tím emoce dítěte pro případ úmrtí rodičů, aby na ně nebylo tak fixované.²²⁴ Doba kojení je do dvou let, nebo dokud nevyroste první zub.²²⁵ Zároveň ale maximálně do dvou a půl let, protože více už se považuje za hřích.²²⁶ Ještě těžším hříchem by bylo vůbec opustit dítě.²²⁷ Muslimské dětství trvá do sedmi let. Od té doby spolu poté nesmí spát bratr a sestra v jednom pokoji.²²⁸ Rodiče by ve výchově neměli činit rozdíly v přístupu a laskavosti, zda mají dceru či syna.²²⁹ Hned jak dítě začne mluvit, učí se nejprve basmalu a poté Korán. Malé děti si spolu mohou hrát do puberty, pak jsou odděleni a vyrůstají spolu pouze příbuzní.²³⁰ Mezi typické hry chlapců patří káča, karty, kuličky, arabská dáma či skákání panáka.²³¹ Samozřejmě na místě je jakási aktualizace, kdy se dnešní děti více zajímají o elektroniku, viz tablet, počítač nebo mobil.

²²⁰ CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 192.

²²¹ Rodina od A do Z.

²²² DHAMI, Sangeeta a SHEIKH, Aziz. The Muslim family: predicament and promise. *Western Journal of Medicine*. Listopad 2000, dostupné také z online zdroje: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1071164/#ref12>

²²³ Žena je při výchově dětí velmi kontrolována, protože je brána jako potenciální zdroj rozvratu. (In: HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ. *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003, s. 655)

²²⁴ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990, s. 200.

²²⁵ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 188.

²²⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 1999, s. 110.

²²⁷ CROFTER, Warren. Velká kniha islámu. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006, s. 192.

²²⁸ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 188.

²²⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 1999, s. 112.

²³⁰ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 142.

²³¹ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 188.

Dívky jsou vychovávány spíše v domácnosti, kdy po první menstruaci dostávají více domácích prací, aby nasbírali zkušenosti do svého manželského života.²³² Hlavní povinností dětí vůči rodičům je již zmíněná úcta k nim, modlit se za jejich duše, poskytovat jim pomoc, vcítit se do jejich problémů nebo být poslušné za to vše, co pro ně rodiče udělali. Přímo náboženskou povinností je se snažit zpříjemnit jim život.²³³ Na druhou stranu má dítě nezczitelné právo na život, právo na legitimitu, právo na socializaci a duchovní blaho.²³⁴ Je zvykem, že na rozdíl třeba od matky, dítě, i kdyby to byla holčička, nenosí na sobě zlato. Jinak pro ně platí podobná pravidla jako u nás, například neplivat na zem nebo při zívání si zakrývat ústa. Výjimku tvoří událost, kdy dítě nalezne na zemi chléb, tak ho musí zvednout a položit na něco vysokého.²³⁵ Dělá to pro to, aby si ho mohl chudý vzít. Tady vidíme, že už od mala jsou vedeni k tomu, že pomoc ostatním je potřeba. Celý tento proces výchovy je založen na jedné myšlence, kterou shrnuje Lynn Welchman jako „the distinct duties of mother (custodian) and father (guardian) reflect gendered assumptions of ideal-type social and familial roles and the care and upbringing of children.”²³⁶

7.2. Vzdělávání

Modernizace islámu pomalu přišla i do sféry školství. Škola byla vždy úzce spojena s náboženstvím, což znamená, že představovala důležitý úkol v životě každého muslima. V dnešní době se však učitelé více podobají těm evropským, už tolik nespojují vyučování s vírou.²³⁷ Když začneme už od útlého věku, kdy moderní evropské ženy dávají své ratolesti do jeslí, tak v islámu tento zvyk již také najdeme. Nejsou to ale žádné velké organizace, většinou se jen nějaká matka stará o sousedovy děti či z okolí.²³⁸ Po porodu má matka vlastně tři měsíční mateřskou a pak se rozhoduje, zda bude dávat dítě do jeslí nebo zůstane pět let s ním doma na neplacené mateřské dovolené. Toto funguje například v moderním Egyptě, kde většina žen pracuje, ale v tradiční rodině, pakliže se o dítě nemůže starat sama matka, tak se o něj stará

²³² KROPÁČEK, Luboš. Variace na Korán: Islám v diaspoře. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 1999, s. 112.

²³³ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 73.

²³⁴ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 72.

²³⁵ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 188.

²³⁶ WELCHMAN, Lynn. Women and Muslim Family Laws in Arab states: A Comparative Overview of Textual Development and Advocacy. Amsterdam University Press. 2007, s. 133.

²³⁷ MÜLLER, Zdeněk. Islám a islamismus: dilema náboženství a politiky. Praha: Academia, 2010, s. 106.

²³⁸ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 230.

matka manžela nebo služka. Ať se matka rozhodne jakkoliv, od tří let své dítě může dát do mateřské školy, kde se vyučuje jazyk, zpěv a kreslení. Ve školce jsou dohromady chlapci i dívky.²³⁹ Když má dítě čtyři roky, čtyři měsíce a čtyři dny, koná se tzv. Alláhův obřad, kdy se posvětit, že je dítě připraveno se učit.²⁴⁰ Pro muslimy je Korán velmi důležitý, proto se dítě začne učit nejdříve druhou půlku, aby vědělo, jak se správně modlit, protože jim islám přikazuje tuto činnost vykonávat od sedmi let. V tomto období tedy nastupuje do základní školy²⁴¹, kde se učí právě Korán, gramatiku a matematiku.²⁴² Na státních školách musí děti nosit arabské oblečení a na soukromých mají jednotné uniformy.²⁴³ Dále studují odbornou střední školu náboženství madrasa, která trvá pět let. Důležitým poznatkem je, že zde vyučují pouze muži.²⁴⁴ Veškeré předměty jsou typicky v arabštině. V modernějších univerzitách se už občas vyučuje i angličtina či francouzština.²⁴⁵ Potom může jít do vzdělávacího a meditačního centra záwija nebo na univerzitu, kam se dostávají na základě výsledků z maturity. Výuka probíhá v mešitě, což je velmi rozdílné od našich kampusů, na které jsme zvyklí.²⁴⁶ Univerzitní studium trvá čtyři roky a na hlavním programu dne je islámská teologie, kdy toto tradiční učení zdůrazňuje memorování skrz Korán. Nenalezneme obory, kde by studenti museli používat logiku či kritické myšlení. Často však mladí studenti vycestují za studiem do Evropy, což má samozřejmě dopady jak na finanční stránku celé rodiny, ale i na studenta samotného, jelikož se ocitá sám někde, kde to vůbec nezná a navíc dotyčná destinace nemá většinou stejné tradice a zvyky, na které byl zvyklý.²⁴⁷

Důležitým přelomem byl rok 1961, kdy se univerzity otevřely i ženám. Dříve totiž ženy nesměly ani číst a psát. Vzdělávaly se především v náboženství a domácích pracích doma a mnohdy tajně.²⁴⁸ Tato situace se naštěstí lepší, avšak v roce 2008 je stále

²³⁹ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 231 – 233.

²⁴⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 1999, s. 111.

²⁴¹ Existují i koránové školy (kuttáb), kde především opakují verše Koránu. Tyto školy využívají opravdu ortodoxní muslimové. (In: KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 232)

²⁴² REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy. 2008, s. 41.

²⁴³ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 188.

²⁴⁴ REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy. 2008, s. 41.

²⁴⁵ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 234.

²⁴⁶ REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy. 2008, s. 41.

²⁴⁷ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 235.

²⁴⁸ WARRAQ, Ibn. *Proč nejsem muslim*. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 425.

až 50 % žen negramotných.²⁴⁹ Nalezneme zde i názor, že „žena v koránském pojetí má právo hádat se dokonce i se samotným Prorokem islámu“.²⁵⁰ Což by se jistě nelíbilo ortodoxním muslimům, ovšem dnešní boje feministických hnutí dělají velké pokroky právě v tomto ohledu. Jak zde můžeme vidět od výchovy po vzdělání, vždy je kladen důraz na náboženskou kontinuitu. Už od útlého věku je Korán na prvním místě. A jelikož jsou děti vštěpovány stále náboženské hodnoty od rodiny po učitele, nelze se divit, že v dospělosti se od toho nejde jen tak odtrhnout. I když poznají například západní společnost, mají zcela jiné kořeny.

7.3. Rodinné rituály

Zvyky spojené s rodinou jsou důležitým stmelujícím aktem, kdy se sejde celá velká rodina. Tradice jsou pro muslimy důležité proto, že většina vychází z posvátných textů, které ctí. Tradiční zvyky dnes můžeme najít ještě v Egyptě, Maroku či Iráku, ale například v Emirátech už tradice vymírají. Zde si volí spíše už konzumní život. Když už si kdekoliv tradice zachovali, tak je mají opravdu za kulturní dědictví a velmi si jich váží.²⁵¹

7.3.1 Obřízka

Jako první rituál jsem vybrala obřízku, jelikož je to velmi diskutované téma v západní společnosti. Ovšem již na začátku je potřeba říci, že podle muslimského práva je obřízka pouze doporučenou, avšak v praxi velmi důležitou událostí.²⁵² Pro ně je to jakýsi symbol identity, který se provádí v sedmi letech²⁵³, kdy začíná podle muslimů puberta.²⁵⁴ V ortodoxních rodinách je zvykem uchovat zakrvácenou látku.²⁵⁵ Výkon se často pojí s první veřejnou recitací Koránu, aby se upevnila moc a síla. Tyto dva obřady představují dvě roviny. Na náboženské úrovni malý muslim ukáže, že zná Boží učení a na druhé kulturní rovině je odhalena jeho potence, kdy se stává mužem a tím

²⁴⁹ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 229.

²⁵⁰ 'ABD AL-'AZÍM, Šaríf. Ženy v islámu a ženy v židovsko-křesťanské tradici: mýtus a realita. V Praze: Ústředí muslimských obcí, 2011, s. 23.

²⁵¹ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 49.

²⁵² WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 418.

²⁵³ Ale například v Egyptě tento akt dělají rovnou v den narození. V Maroku zase kolem čtvrtého a pátého roku. (In: KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 53)

²⁵⁴ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 143.

²⁵⁵ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 238.

i plnohodnotným občanem ummy.²⁵⁶ Obřízka pro muslimy tedy znamená zasvěcení nového člena Koránu. Od chvíle, kdy je obřezaný, musí plnit Alláhovy příkazy a uzpůsobit život právě Slovu Božímu. Tímto aktem se podřizuje Bohu sloužit.²⁵⁷

Zatím jsme mluvili jen o mužské obřízce, jelikož Korán ani hadísy nenakazují tento zvyk pro ženy. Tato tradice je velmi často spojována s islámem, ale je to spíše kulturně podmíněný zvyk, tzn., ne všechny muslimky musí být obřezané. A i když je někde právě tento akt zakázán, například ve Spojených státech amerických²⁵⁸, tak i zde je tajně vykonáván.²⁵⁹ Tady vidíme rozdíl, že mužská obřízka je veřejnou záležitostí, dívčí se koná v ústraní.²⁶⁰ Ovšem kultivace dívky by měla být spíše skrz cestu poznávání Slova Boží. Především má znát Korán a být dobře morálně vychována. Z toho lze soudit, zda je dívka vhodná pro manželství, nikoliv zda je obřezaná.²⁶¹

7.3.2 *Vánoce*

Krátká zmínka i o tom, že muslimové opravdu Vánoce mají, ovšem trochu jiné samozřejmě než známe ty naše křesťanské. Ukážeme si to na příkladu egyptských Vánoc, kde ten hlavní den také připadá na 24. prosince, protože zde žijí muslimové i křesťané. Všichni se společně v tento den setkávají na náměstí u baziliky Narození. Jakoby se smetli všechny náboženské rozdíly a svátek si naplno vychutnají. Možná skrz právě rituály, které máme společné či velmi podobné by mohl vést mezináboženský dialog právě mezi křesťanstvím a islámem. Rozdílem však je, že dárky nosí Santa Klaus a dnes je půlnoční mše trochu zmodernizovaná. Tím je myšleno, že toto vyvrcholení večera se nahrává a je živě promítáno na obrazovky těch, kteří se nemohli dostavit osobně.²⁶²

7.3.3 *Nový rok*

Jak je již velmi známo, muslimové mají gregoriánský kalendář upravený podle hidžry. Ovšem stejné je, že Rás as-sana, tedy Nový rok, začíná první den v prvním měsíci. Tento první den u nich připadá na 15. července, kde jim začíná náš leden. V tento den

²⁵⁶ DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 143.

²⁵⁷ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 237 – 238.

²⁵⁸ Zakázaná i v muslimských oblastech jako Egypt či Súdán, ovšem i zde vykonávají tajně tento rituál. (In: KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 54)

²⁵⁹ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 235 – 236.

²⁶⁰ WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 418.

²⁶¹ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 236.

²⁶² KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 38 – 40.

se nekonají bujaré oslavy, jak jsme na ně zvyklí my, ale muslimové si připomínají na tento den odchod Muhammada z Mekky. Nikdo nejde do práce, takže se opět sejde celá rodina, aby se spolu najedli, popovídali si a pomodlili se. Je to jistě velmi odlišná skutečnost, která může leckoho zaskočit, že ne pro všechny lidi začíná Nový rok v lednu. Ovšem jako pro nás je tento způsob zvláštní, pro ně je nepochopitelná zase naše tradice.²⁶³

7.3.4 *Smrt a pohřeb*

Konec života je ve většině částí světa událostí, která s sebou nese plno emocí. Jak už jsme však řekli, islám není zrovna náboženství, které by bylo emočně založené, a tak nás nepřekvapí, že muslimové i k tomuto tématu jsou chladnější než my. Nevkládají do něj tolik citů, ale na druhou stranu toto hodně protkají modlitbami.²⁶⁴ Když člověk cítí, že umírá, podle muslimského pravidla se má otočit na pravý bok s hlavou směrem k Mekce. Svůj život by měl ukončit se slovy šahády, protože tímto pronesením se má dostat do nebe.²⁶⁵ Muslimové mrtvé tělo pochovávají do 24 hodin od smrti. A to proto, aby se týž člověk dostal brzo do ráje.²⁶⁶ Zároveň to má právě i tu rovinu, že pozůstalí nesmí truchlit více než tři dny²⁶⁷, to by totiž činilo zemřelému utrpení.²⁶⁸ Zde jsme přesně u toho, že muslimové mají od samotné smrti zřejmě více emočního odstupu než například křesťané. V západní společnosti často rodina nechává mrtvolu spálit, ale v arabském světě je kremace výslovně zakázána.²⁶⁹ Dříve byla tradice, kdy se o celý pohřeb starala rodina sama, kdy provedli rituální koupel, při níž šlo o poslední očistu. Vždy bylo zakázáno balzamovat tělo, dovoleno je pouze ho navonět.²⁷⁰ Dnes se o tyto

²⁶³ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 35 – 36.

²⁶⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 193.

²⁶⁵ MALECKÁ, Jana. *Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 168.

²⁶⁶ KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 56.

²⁶⁷ V těchto třech dnech přicházejí lidé z celé ummy rodině kondolovat. Výjimku tvoří vzdálenější příbuzní, ti mohou přijít i později. (In: MALECKÁ, Jana. *Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 193)

²⁶⁸ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 145.

²⁶⁹ MALECKÁ, Jana. *Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 180.

²⁷⁰ DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 145.

záležitosti stará spíše pohřební služba. Starší tradice se dochovala už jen na vesnicích či v méně moderních městech.²⁷¹

Zúčastnit se pohřbu je pro každého občana určité ummy přímo povinností.²⁷² Při tomto obřadu není slušné hlasitě naříkat či vzlykat, člověk má být totiž smířen se smrtí, jelikož jí nikdo neunikne.²⁷³ I proto se nedoporučuje, aby ženy na pohřby vůbec chodily. Jsou emočně založené a pouze by jen brečely. Právo přijít mají, ale měly by být raději doma a modlit se za duši zemřelého.²⁷⁴ Zakázané je pro ně i používání parfému nebo make-upu v období smutku. Muslim by měl být pochován na muslimském hřbitově, ale rodina si to mnohdy nemůže dovolit.²⁷⁵ Samotný akt se odehrává v mešitě nebo přímo v domě zemřelého, kde se koná i pohřební modlitba, kterou vedou výhradně muži. Poté tělo odnášejí na hřbitov, kdy se při tom střídá celá rodina, protože za to budou odměněni v nebi.²⁷⁶ Rakev většinou ani není potřeba, mrtvola je zahalená v bílém rubáši. Takto se vkládá do 1,5 až 2 metry hluboké jámy hlavou k Mekce.²⁷⁷ Označení hrobu je pouze symbolické, takže můžeme najít jen kus kamene nebo dřeva se jménem zesnulého.

Ještě dříve se jen označovalo místo, kde je nebožtík uložen, aby se tam nešlapalo.²⁷⁸ Žádné květiny či svíčky na muslimských hřbitovech bychom nenalezli. Ale dnes už bohaté rodiny často nechávají postavit monumentální náhrobky, kde většinou nechávají vyryt verše z Koránu a jméno s datem narození a úmrtí zemřelého.²⁷⁹ I při takovémto rituálu můžeme vidět, že se modernizace posouvá kupředu i v tak striktním islámu. Rádi dokazují své bohatství a moc například právě obrovskými náhrobky.

²⁷¹ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 170.

²⁷² DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 145.

²⁷³ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 57.

²⁷⁴ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 179.

²⁷⁵ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 185 - 195.

²⁷⁶ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 176 - 178.

²⁷⁷ Tato tradice je samozřejmě staršího data. Dnes pohřební služby používají běžně rakve. (In: DENNY, Frederick Mathewson. Islám a muslimská obec. V českém jazyce vyd. 3. Praha: Prostor, 2003, s. 145.

²⁷⁸ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 57.

²⁷⁹ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 182 - 184.

Po pohřbu se všichni odeberou do domu zemřelého, kde na ně čeká občerstvení, které zajišťují sousedé, protože ve třech dnech smutku se v domácnosti nevaří.²⁸⁰ Sousedé mají povinnost jim přinést kuskus a další jídlo.²⁸¹ Přímo islám nemá smuteční barvu, nosí to stejné oblečení jako obvykle. V některých částech muslimského světa nosí jako my černou²⁸², ale je to spíše tradice rodiny od rodiny. Ta se celá setkává následně každý rok, aby si společně vzpomněli na zemřelého a pomodlili se za něj. Hroby navštěvují ve čtvrtek nebo v pátek, kde většinou čtou Korán a modlí se. Když muslimové chodí na hřbitov, lépe si poté uvědomí svoji smrtelnost, že i oni jednou zemřou. Postupně se s tím smiřují.²⁸³

8. Konec rodiny

Jelikož se celá práce zabývá rodinou a vztahy uvnitř, nesmíme opomenout fakt, že občas manželství může skončit ještě dříve, než jsme čekali. Jak jsme již zmiňovali v počátcích, je to smlouva dvou, která má sloužit pro dobro muslimů a především Boha. Tudíž si při konci oba dva rozhodně uvědomují, že chtějí rozvázat něco, co Bůh chce, aby zůstalo spojené. Za tento svůj čin mohou být později potrestáni, a proto většina manželů spolu zůstávají, ačkoliv spolu nejsou šťastni. To je hlavní příčina menší rozvodovosti v islámu než například v západní kultuře.²⁸⁴ Islám ho považuje sice za ošklivý čin, ale na druhou stranu je lepší se rozvést než páchat cizoložství.²⁸⁵ Dnes však rozvody fungují podle legislativy určité země. Většina sekulárních států, jako Egypt či Tunisko, se přiblížilo k našim západním normám. Naopak země, kde je právo šaría a zakotveno v systému, jako Saudská Arábie nebo Kuvajt, se manželé rozvádějí podle lokálních tradic.²⁸⁶ Avšak ve všech částí islámského světa je rozvod až úplně

²⁸⁰ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 194.

²⁸¹ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 58.

²⁸² Hodně žen pro změnu nosí v období smutku po ztrátě manžela bílé oblečení, aby se k ní žádný muž nějaký čas sexuálně nepřiblížoval. Má to opět ryze praktické důvody. Kdyby žena byla těhotná, lehčeji se určí, zda je dítě zesnulého manžela či nového. (In: KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 58)

²⁸³ MALECKÁ, Jana. Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 196 – 199.

²⁸⁴ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 130.

²⁸⁵ HAMMUDAH, Abdalátí. Zaoštěno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 106.

²⁸⁶ HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ. Judaismus, křesťanství, islám. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003, s. 620.

krajním řešením po tom, co se manželé pokusili obnovit své vztahy všemi způsoby.²⁸⁷ Existují také dvě kategorie, které jsou pro nás cizí. Rozvod může být odvolatelný, tím pádem se manželé po nějaké době mohou k sobě vrátit bez sepsání nové smlouvy, nebo neodvolatelný, což znamená definitivní konec manželství a nedá se nijak zvrátit.²⁸⁸ Zrušit manželství lze hned několika způsoby. Prvním je úmrtí jednoho z páru, což je formálně velmi jednoduché. Druhým méně známým způsobem je, když soudce prohlásí nějaký svazek za neplatný²⁸⁹, a to především proto, že muži je žena zakázána.²⁹⁰ Třetí možnost, jak ukončit vztah je odpadnutí jednoho z manželů od víry, což je zásadní problém pro muslimský život. Ten se totiž velmi odlišuje od života bez víry v Alláha, Koránu a dalších povinností. Pro muslima je přímo nepřípustné osobně i společensky žít s odpadlicí od víry.²⁹¹ Nejznámější je však rozvod zapuzením, kdy muž vyřkne pouze „taláq“²⁹², tzn. „zapuzuji tě“, své manželce a jsou rozvedeni, ale není to tak snadná cesta.²⁹³ Toto právo má pouze muž, protože žena je příliš emotivní a na druhé straně se muž snaží více zachovat manželství, jelikož by ji musel vyplatit věno a výživné po čekací dobu, která nastává po manželovu prohlášení.²⁹⁴ Přímo Korán doporučuje čekat 3 měsíce bez možností dalších manželských smluv na to, zdali žena není těhotná.²⁹⁵ Potvrdí-li se těhotenství, čekací doba trvá až do porodu. V islámu je velmi podstatné otcovství, proto není na škodu čekat klidně i déle, hlavně aby měli jistotu, kdo je otec dítěte. Žena v tomto období má povinnost zůstat doma a vycházet ven jen se souhlasem bývalého manžela. V podstatě se oba dva musí chovat tak, jako by byli stále

²⁸⁷ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 157.

²⁸⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 201.

²⁸⁹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 128.

²⁹⁰ Nejčastěji je zakázanou ženou žena z mahram okolí, tzn. příbuzná. (In: BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 155)

²⁹¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 155 – 156.

²⁹² KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 128.

²⁹³ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 185.

²⁹⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 160.

²⁹⁵ Čekací doba je stanovena také i proto, aby si manželé utřídili myšlenky, zda je opravdu rozvod nevyhnutelný. (In: HAMMUDAH, Abdalátí. Zaostřeno na islám. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 105)

manželé.²⁹⁶ Tento způsob rozvodu se však používal především v dřívějších dobách. Dokazuje to i Miloš Mendel, který píše, že se dnes už prakticky nepoužívá.²⁹⁷

Důvody, proč žena může požádat o rozvod, jsou například manželova impotence, jeho dlouhá nepřítomnost či hrubé zacházení.²⁹⁸ V Koránu se píše „Nečiňte jim žádnou újmu s úmyslem je utiskovat.“²⁹⁹ Takže se můžeme domnívat, že by byl rozhodně pro rozvod, než aby žena musela žít v bolestech či utrpení. Vždy se však žena musí obrátit na soudce³⁰⁰ a vše doložit potřebnými důkazy, popř. i svědky. To je ale to nejtěžší.³⁰¹ Proto je pro oba partnery nejlepším řešením se domluvit. Manžel tak nepřijde o peníze, které by ženě musel vyplatit v podobě věna a zároveň žena nemusí před soudem dokazovat chyby manžela, což je pro ni těžký a skoro i nesplnitelný úkol.³⁰² Můžeme zde tedy vidět, že rozvod v islámském právu je zakotvený i ve velmi detailních částech. Všimnout si lze i jakéhosi posunu, kdy dříve opět muslimové věřili více v Boha, který je má rozvést pronesením spojením slov, kdežto dnes se obrací více na soudy a rozvody získávají formálnější charakter.

9. Transkulturní perspektiva

Jako nástroj při hledání obrazu člověka v islámské kultuře nám pomáhá analýza rodiny. Je to instituce, která se objevuje snad ve všech kulturách, a proto nám dobře poslouží vidět různé transkulturní přesahy. Především sledujeme jak kulturně antropologický přístup, tak i pohled z filosofické antropologie. V první variantě jsme si zvolili hlavního zástupce Skupníka, který tvrdí, že rodina není univerzálním prvkem, alespoň ne v nynějším podání. Ovšem naznačuje, že by mohla za předpokladu nějaké transkulturní definice, která by přesahovala všechny kulturní bariéry, se stát univerzální. Druhé, filosofické hledisko, pramení z křesťanství, kde je rodina především emoční

²⁹⁶ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 225 - 229.

²⁹⁷ MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 244.

²⁹⁸ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 187.

²⁹⁹ Vznesený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého. Přeložil Ivan HRBEK, přeložil Josef PROCHÁZKA. V Praze: Vydalo nakladatelství AMS ve spolupráci s TWRA, 2007, s. 636.

³⁰⁰ KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. Islám: ideál a skutečnost. Praha: Panorama, 1990, s. 187.

³⁰¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 203.

³⁰² WARRAQ, Ibn. Proč nejsem muslim. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005, s. 432.

naplnění, ve kterém původně cizí osoba přijme mé „Já“ za své „Ty“ a tento vztah se rozšíří o úroveň „My“. Tento okruh však v islámu nenalezneme. Absolutní vydání a celý koncept nacházíme právě v křesťanství. Manželství je totiž zde svazek na celý život a zároveň nejvyšší možnou sférou, co člověk učiní, když se absolutně vydá druhé osobě. Díky tomuto vztahu se navrátí i sám k sobě. Proto křesťanská církev nedovoluje rozvody. Islám je ale více pragmatictější, odlišný od výše popsané ideologie. Instituci vnímá jako uzavření dohody mezi dvěma rodinami. Zdali se pár do sebe vůbec zamiluje či projeví k sobě nějaké city, vůbec v první fázi neřeší.

Identita je pro každého velmi důležitá a je také velmi hluboko v každém zakořeněná. Kořeny té muslimské bychom našly v Arábii, kde právě toto náboženství vznikalo. Není zřejmě ani šokující, že tmelem je láska k Prorokovi, rodině, půdě, zvířatům, rituálům a hlavně k jazyku.³⁰³ Klasickou formu arabštiny nalezneme pouze u imámů, ale ostatní muslimové používají různé dialekty determinované územím, na kterém se nachází.³⁰⁴ Zobrazování člověka, identita či cokoliv jiného je především podmíněno myšlenkou, že tento život nás má pouze připravit na ten příští a Bůh je všeobjímající, kterého každý musí poznat. Protichůdný názor můžeme shledat například s křesťanstvím, kde tento život je to nejdůležitější a zde prožíváme to nejvíce cenného. S islámem však může zase korespondovat například buddhismus, který bere život na tomto světě za trest a až s naší čistou karmou můžeme jít do ráje.³⁰⁵ Pakliže bychom se podívali na zobrazování člověka přímo v Koránu, tak dříve tento fenomén byl zakázán. Bylo to hlavně z důvodu toho, aby se lidé nevrátili k uctívání modly. Ovšem s postupem času společnost měla potřebu si nějak zhmotnit svého Boha. Srovnat tento jev lze například s hinduismem, kde žádný jeden Bůh neexistuje, ke kterému by se všichni hinduisté modlili, ale většina lidí si vybere jednoho, třeba ze tří hlavních zástupců Višny, Brahmy či Šivy.³⁰⁶

Důležité je i to, že se především cítí zprvu jako muslimové a až poté příslušníci nějakého národa, tím pádem je identita náboženství silnější.³⁰⁷ Což potvrzuje i tezi

³⁰³ HAERI, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost. Olomouc: Votobia, 1997, s. 176.

³⁰⁴ KHIDAYER, Emíre. Život po arabsku. Praha: Mladá fronta, 2012, s. 242 – 243.

³⁰⁵ HAERI, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost. Olomouc: Votobia, 1997, s. 173.

³⁰⁶ KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. Co je dobré vědět o arabském a islámském světě. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014, s. 125.

³⁰⁷ HAERI, Fadhlalla. Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost. Olomouc: Votobia, 1997, s. 175.

Ernesta Gellnera, který říká „je to nacionalismu, který plodí národy, a nikoli obráceně“.³⁰⁸ Vyplývá z toho tedy, že muslimové cítí sounáležitost především s náboženstvím a až s příchodem vzniku různých národů se začali identifikovat také i nějakou národní příslušností. Rovnováhu ve svém životě lidé naleznou až ve spojení muže a ženy, kteří jsou pro sebe stvořeni.³⁰⁹ Dokonale se zde propojuje jednatelce a společnost, kdy jedinec je zodpovědný za blaho společnosti a zároveň společnost se účastní na blahu jedince.³¹⁰ Náboženství a kultura jsou v muslimských zemích velmi provázané a nelze je oddělit.³¹¹ Proto když se zabýváme muslimskou rodinou, musíme dbát i na kulturní kontext. Podle Ernesta Troetsche je rodina „kulturním útvar“em“, tedy spojení lidské přirozenosti a kultury.³¹² Odpověď tedy na otázku, zda je rodina univerzální, by byla jeho ano. Jelikož kulturu nalezneme v každém společenství a zároveň každé společenství se skládá z jedinců, kteří mají lidskou přirozenost. Islám i křesťanství považují právě instituci rodiny za základní prvek celé společnosti, ovšem v moderní době se mění struktura. Zatímco v muslimské rodině jsou vztahy stále pevné až k dalekým příbuzným, u křesťanské/západní rodiny vidíme příklon k nukleární rodině jako samostatné jednotce.³¹³

Tato transkulturní perspektiva nastínila, jak je složité pohlížet na kulturu či náboženství zvlášť. Jelikož člověk překračuje hranice a ty je potřeba poznat. Rodina může být univerzální prvek, ale lze ji nalézt zřejmě jen díky transkulturnímu dialogu.³¹⁴ „Transkulturalita je v tomto pojetí především způsobem, jak čelit hrozbě etnocentrismu, homogenizace i uniformizace pomocí komplexního myšlení“.³¹⁵ Odhlédneme-li tedy od svého (třeba západního) pojetí rodiny, můžeme nalézt tuto instituci i tam, kde na první pohled vidět není. Nestačil by tedy pouze mezikulturní dialog, aby kultury hovořily mezi sebou, ale musí je něco přesahovat. Tím předmětem by se měl stát právě

³⁰⁸ GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. Praha: J. Hříbal, 1993, s. 67.

³⁰⁹ HAERI, Fadhlalla. *Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost*. Olomouc: Votobia, 1997, s. 176.

³¹⁰ AMMUDAĤ, Abdalátí. *Zaostřeno na islám*. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010, s. 74.

³¹¹ ELHASSAN, Mohamed. Vztah islámu k rodině, manželství a k plodnosti. *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. 1998, roč. 40, č. 2, s. 120.

³¹² NEŠPOROVÁ, Olga. Rodina a rodičovství v křesťanství a islámu. *Gender - rovné příležitosti - výzkum*. 2005, roč. 6, č. 1, s. 3.

³¹³ Tamtéž, s. 4 – 7.

³¹⁴ HOJDA, Jan. *Obrazy člověka ve vybraných dílech literatury a filmu 20. století: teologicko-antropologické interpretace*. Ostrava: Moravapress, 2013, s. 41 – 42.

³¹⁵ BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016, s. 68.

sám člověk, který má absolutní důstojnost ve všem úrovních a priori.³¹⁶ Přímo Jan Hojda mluví o tom, že „dignita každé lidské osoby vyplývá z ničím nepodmíněného absolutního obdarování“.³¹⁷ To ovšem nenalezneme v islámu. Jak jsme již zmínili, muslimské manželství funguje spíše na praktické stránce a emoce se dostaví až za nějaký čas. Nelze tedy mluvit o prvotním přijetí mého „Já“ za „Ty“, kde by se zrodila láska, která by byla příčinou sňatku. Zároveň absolutní vydání ze sebe zde také nepozorujeme, kdy nejvyšší úroveň je právě situace, když se žena oddá muži, vdá se za něj a muž se ožení za ni, absolutně se vydá ženě.

K názoru se připojuje i Zdeňka Sokolíčková „i přes odlišnosti, které vznikají mezi lidmi v procesu akulturace, lze vzájemně komunikovat“.³¹⁸ A všichni jsme lidmi, nezáleží, jaké náboženství vyznáváme. Každý člověk potřebuje určité sociální vazby³¹⁹ a základním kamenem prvního vzniku každého společenství je muž a žena, kteří později zakládají rodinu. Ta rozšiřuje své okolí do širších vazeb. Všichni se pak chovají podle norem, ale i Murphy zmiňuje, že „porušování těchto pravidel je rovněž nejstarší lidskou zábavou“.³²⁰ Ovšem tyto normy jsou až jakousi nadstavbou, předpokladem pro ně je společenství.

³¹⁶ HOJDA, Jan. *Obrazy člověka ve vybraných dílech literatury a filmu 20. století: teologicko-antropologické interpretace*. Ostrava: Moravapress, 2013, s. 66 – 67.

³¹⁷ Tamtéž, s. 68.

³¹⁸ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 23.

³¹⁹ Sociálními vazbami a společností se poté zajímá samostatný vědní obor sociologie, kterou můžeme sledovat v transkulturní perspektivě například v knize: HALAMOVÁ, Veronika. *Člověk, jednání, společnost: sociologický přístup v transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2013.)

³²⁰ MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, s. 33.

10. Závěr

Bakalářská práce představila muslimskou rodinu tak, jak jí pojmají tradice, které vycházejí z Koránu, sunny či z jiného pramene. Tato instituce se jeví jako velmi provázaná ve všech úrovních a kulturách, a proto jsme na ní studovali transkulturní přesah. Pro muslimskou je to základní kámen celého společenství. Zároveň jsme hledali obraz člověka v islámské kultuře tak, kde můžeme konstatovat, že zde má člověk také svou absolutní důstojnost, ačkoliv musíme zde brát v úvahu míru důstojnosti. Ta je zapříčiněna rozdílným postavením ženy a muže, proto se může zdát, že žena nemá tuto nezcizitelnou dignitu ve stejné míře jako muž. Zásadní myšlenkou celého našeho bádání bylo, zda může být rodina brána jako univerzální prvek, jež najdeme v každé kultuře. Došli jsme k závěru, že ano. Musíme si však dát pozor na spoustu věcí. Brát v potaz etnocentrismus, takže se zkusit posoudit fenomény kolem nás co nejvíce objektivně, rozšířit svou západní definici rodiny či manželství o ještě větší rozptyl a v neposlední řadě zkoumat společnost bez předsudků, že právě někde nelze najít tyto rodinné vazby. Vždyť každý má svou nezcizitelnou dignitu od narození a každý je člověkem, který potřebuje sociální kontakt. Tím prvním na světě je právě jeho rodina. Je to místo, kde se setkává mé „Já“ s „Ty“, což vyústí v „My“. Z lásky pak vzejde potomek, který je pro islám přímo nepostradatelný.

Když prakticky aplikujeme obecné informace o rodině na tu muslimskou, bez pochyby můžeme konstatovat, že jako jedna z mála se drží svých rituálů a ctí své predepsané normy. Je to však vždy dobře? Je potřeba se zamyslet, zda je například v otázce polygamie lepší, aby manželova žena věděla o jeho plánu, vzít si další manželku, nebo situace, která se děje na Západu. Kdy muž má svou manželku a mnohdy někde jinde i milenku. Ženy o sobě navzájem často ani neví a navíc milenka nemá stejná práva jako již zmíněná manželka. Zároveň se můžeme zamyslet nad tím, co pro každého z nás znamená vůbec rodina? Je to jen můj otec, matka a sourozenec? Nebo i prarodiče? Neměli bychom znát dobře i své vzdálené příbuzné a předky? Odpovědět si každý může jinak, ovšem vždy v nitru duše zůstane malé napětí a rozhodně předpoklad pro přemýšlení nad tímto tématem.

Z celého islámského náboženství bychom se tedy měli naučit, jak se starat o své zvyky, aby neupadly v zapomnění. Především také to, jak se chovat ke své rodině. Často je společnost v moderní době zaplavena různými technologiemi, a tak zapomínáme, že je tu reálný svět a reální lidé se nachází mnohdy přímo vedle nás. V muslimském světě

drží rodina pohromadě za každých okolností a to je skvělý přístup. Ovšem neměli by si zase oni vzít něco z toho našeho západního světa? Například oddělit světský a duchovní život obyvatel? Možná by právě sekularizace pomohla vdechnout islámu větší uvolněnost. Ale neztratila by se tím zase jejich identita?

11. Bibliografie

1. SKUPNIK, Jaroslav. *Antropologie příbuzenství: příbuzenství, manželství a rodina v kulturněantropologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010
2. MURDOCK, George Peter. *Social Structure*. New York: Free Press, 1965
3. HAERI, Fadhlalla. *Základy islámu: tradice, historie, vývoj, současnost*. Olomouc: Votobia, 1997
4. MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*. Praha: Dingir, 2016
5. HORYNA, Břetislav a Helena PAVLINCOVÁ. *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003
6. ELHASSAN, Mohamed. *Vztah islámu k rodině, manželství a k plodnosti*. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje. 1998, roč. 40, č. 2
7. KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996
8. *Islám: náboženství, historie a budoucnost*. Přeložil Richard JANDA. Brno: Jota, 2009
9. HAMMUDAH, Abdalátí. *Zaostřeno na islám*. Praha: Islámská nadace. 2. vydání, 2010
10. KŘIKAVOVÁ, Adéla, Miloš MENDEL a Zdeněk MÜLLER. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990
11. CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006
12. BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Uzavírání manželství podle islámského práva a práva islámských zemí*. Právník: The Lawyer = Le Juriste = Der Jurist = Jurist : časopis věnovaný vědě právní a státní. 2010, roč. 149, č. 1
13. SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005
14. WARRAQ, Ibn. *Proč nejsem muslim*. Přeložil Dan DRÁPAL. Olomouc: Votobia, 2005
15. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu: Luboš Kropáček*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011

16. TAUER, Felix. *Svět islámu: dějiny a kultura: nástin politického, sociálního, hospodářského a kulturního vývoje zemí, do nichž proniklo učení arabského proroka, od jeho vystoupení do konce první světové války*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2006
17. HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006
18. MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus: dilema náboženství a politiky*. Praha: Academia, 2010
19. RAHIMI, Fatima. Radio Žurnál. 11. září 2016. (dostupné také z: <http://www.rozhlas.cz/radiowave/hergot/zprava/hergot-s-fatimou-rahimi-co-znamena-byt-nepraktikujici-muslimkou--1648730>)
20. FLEISSIG, Jirí a Charif BAHBOUH. *Malá encyklopedie islámu*. Praha: Dar ibn Rushd, 1993
21. DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 1999
22. CORNELL, Vincent. *Voices of Islam: Voices of life: family, home, and society*. Praeger Publishers. 2007
23. REEBER, Michel. *Islám*. Praha: Levné knihy. 2008
24. KHIDAYER, Emíre. *Život po arabsku*. Praha: Mladá fronta, 2012
25. MALECKÁ, Jana. *Narození, svatba a pohřeb v sunnitském islámu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014
26. KOPECKÝ, René a Charif BAHBOUH. *Co je dobré vědět o arabském a islámském světě*. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2014
27. BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013
28. BAŘINOVÁ, Petra. *Manželství podle islámu*. Dingir: časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích. 2002, roč. 5, č. 3
29. ANSARIAN, Husayn. *The Islamic Family Structure*. Ansariyan Publications. 2000
30. SARDAR, Ziauddin a Zafar Abbas MALIK. *Islám*. Praha: Portál, 2004
31. ŠILHAVÁ, Jana. *Pilíře svatby v islámu*. Naše rodina: zábavný týdeník Československé strany lidové. 2006, roč. 38, č. 45
32. 'ABD AL-'AZÍM, Šaríf. *Ženy v islámu a ženy v židovsko-křesťanské tradici: mýtus a realita*. V Praze: Ústředí muslimských obcí, 2011
33. *Korán*. Přeložil Ivan HRBEK. Praha: Levné knihy, 2010

34. NEŠPOROVÁ, Olga. *Rodina a rodičovství v křesťanství a islámu*. Gender - rovné příležitosti - výzkum. 2005, roč. 6, č. 1
35. PAVLINCOVÁ, Helena. *Judaismus, křesťanství, islám: slovník*. Praha: Mladá fronta, 1994
36. KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka. *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Praha: Paseka, 2008
37. MURÍŇOVÁ, Danica. *Ženy v Saudské Arábii*. Nový Orient: časopis Společnosti pro kulturní styky s Orientem. 1999, roč. 54, č. 1
38. NAQVI, Zuzana. *Mé islámské manželství*. Dingir: časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích. 2003, roč. 6, č. 1
39. VOORHOEVE, Maaïke. *Family Law in Islam: Divorce, Marriage and Women in the Muslim World*. New York: I.B.Tauris. 2012
40. HOJDA, Jan a Zbyněk PAVIENSKÝ. *Hledání vzájemnosti: obraz rodiny v konceptuální fotografii - pokus o teologickou interpretaci*. Jablonec nad Nisou: IN, 2012
41. CORETH, Emerich. *Co je člověk?: základy filosofické antropologie*. Praha: Zvon, 1994
42. KROPÁČEK, Luboš. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 1999
43. DHAMI, Sangeeta a SHEIKH, Aziz. *The Muslim family: predicament and promise*. *Western Journal of Medicine*. Listopad 2000, dostupné také z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1071164/#ref12>
44. WELCHMAN, Lynn. *Women and Muslim Family Laws in Arab states: A Comparative Overview of Textual Development and Advocacy*. Amsterdam University Press. 2007
45. *Vznešený Korán: komentářem a rejstříkem opatřený překlad významu do jazyka českého*. Přeložil Ivan HRBEK, přeložil Josef PROCHÁZKA. V Praze: Vydalo nakladatelství AMS ve spolupráci s TWRA, 2007
46. GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. Praha: J. Hříbal, 1993
47. HOJDA, Jan. *Obrazy člověka ve vybraných dílech literatury a filmu 20. století: teologicko-antropologické interpretace*. Ostrava: Moravapress, 2013
48. BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016

49. SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014
50. HALAMOVÁ, Veronika. *Člověk, jednání, společnost: sociologický přístup v transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2013
51. MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004